

Jaarverslag 2019

**Kwaliteitsvol onderwijs
voor iedereen:
elke stap telt**

Inhoud

Inleiding 2

Nieuwe kansen creëren voor alle kinderen en jongeren in een snel veranderende wereld 4

Verhalen

Kleuteronderwijs: 8

Kleuterleerkrachten in de strijd tegen genderstereotypen

Lager onderwijs: 12

De leerkracht als spilfiguur voor het bevorderen van inclusie

Algemeen secundair onderwijs: 16

Kwaliteitsvol STEM-onderwijs stoomt jongeren klaar voor de toekomst

Secundair technisch en beroepsonderwijs: 20

Initiële lerarenopleiding als hefboom om kwaliteit bso/tso te verbeteren

Schaalvergroting en VVOB: 24

Effectieve, schaalbare professionele ontwikkeling voor schoolleiders in Rwanda

Uitwisseling tussen België en onze andere partnerlanden: 26

Internationale dialoog zorgt voor een open blik

Overzicht van ons netwerk 30

Onze expertise wereldwijd gedeeld in 2019 34

Financieel verslag 36

Bestuursorganen van VVOB vzw in 2019 42

Colofon 43

In 2015 deden overheden wereldwijd 17 beloftes die ze tegen 2030 zouden vervullen. Met de start van het nieuwe decennium, start ook het aftellen naar de deadline om die Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen of de *Sustainable Development Goals* (SDG's) met succes te behalen. Een van die beloftes, SDG4, draait rond "gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs", wat voortbouwt op een voorgaande belofte uit de Millenniumdoelstellingen om "universeel basisonderwijs" te verzekeren tegen 2015.

Is er een verschil? Ja, en dat is fundamenteel.

Meer kinderen en jongeren dan ooit gingen in 2019 naar school, en dat is een knappe verwezenlijking. Maar eigenlijk leren velen weinig, soms zelfs niets.

Er heerst een leercrisis. Schoolgaande kinderen zijn belemmerd in het ontwikkelen van hun volledig potentieel. Dat is niet enkel een pijnlijke vaststelling, maar ook een ernstige schending van de rechten van het kind. En het gaat verder dan het individueel niveau: de leercrisis stut ook de positieve vooruitgang van landen.

VVOB pakt deze leercrisis aan. En dat in samenwerking met overheden, want zij zijn het die de SDG4-belofte van kwaliteitsvol onderwijs maakten en ook willen nakomen.

We beginnen daar zo vroeg mogelijk mee. Kwaliteitsvol kleuteronderwijs zorgt er namelijk voor dat kinderen – en zeker kinderen met een kwetsbare achtergrond – goed voorbereid worden op alle nieuwigheden die ze zullen moeten opnemen in het lager onderwijs.

In het lager en algemeen secundair onderwijs houden we ons niet bezig met toegang tot school, maar met leerresultaten: "Wat is het concrete leerresultaat van het onderwijs dat leerlingen genieten?". Want ook hiér zijn het de meest kwetsbare leerlingen die het meest te verliezen hebben bij gebrekkig

Inleiding

onderwijs. Leerkrachten en schoolleiders moeten tools aangevraagd krijgen om gelijke onderwijskansen te verzekeren.

Binnen het technisch en beroepsonderwijs kijken we naar de privésector om hun steentje bij te dragen. Samenwerking tussen tso- en bso-scholen enerzijds en bedrijven anderzijds maakt dat scholen hun opleidingen relevanter kunnen maken. Dat proces stimuleren we.

Hoe we dat allemaal concreet aanpakken, lees je in de verhalen in dit jaarverslag.

VVOB kiest voor slimme initiatieven die erop gericht zijn het leerpotentieel van leerlingen maximaal te benutten. De focus ligt op de professionalisering van leerkrachten en schooldirecties. Deze twee actoren hebben – zo wijst onderzoek uit – de grootste impact op de leerprestaties van leerlingen, op de thuissituatie na.

VVOB onderneemt die initiatieven in samenwerking met partners die op langere termijn het roer van die verbeterprocessen overnemen. De meest relevante partner is, natuurlijk, de overheid. Dat is een gouden regel van VVOB: we werken in synergie met ministeries van onderwijs en hun instellingen, en zetten nooit parallelle structuren op.

Onze partners appreciëren die benadering. En waardering van de ene zorgt ervoor dat een andere met VVOB in zee wil gaan. We sloten in 2019 een partnerschap af met het ministerie van Onderwijs in Uganda. Samen zullen we het landbouwonderwijs in de Parel van Afrika versterken. Begin 2019 ontwikkelde VVOB samen met FAWE en UNESCO-IICBA een toolkit om genderresponsieve pedagogie in de praktijk te brengen in de kleuterklas. Mede dankzij de actieve steun van de Afrikaanse Unie willen diverse overheden nu met deze toolkit aan de slag. Ook de financiële groei van VVOB zet zich voort. Zo sloot VVOB een akkoord met de Vlaamse Overheid ter ondersteuning van

klimaateducatie in Zuid-Afrika en startte the LEGO Foundation een samenwerking met VVOB rond spelenderwijs leren in lagere scholen in Vietnam.

VVOB staat internationaal op de kaart als een organisatie die zichzelf hoge kwaliteitseisen en ambities oplegt. Onze partners weten dat ze hun SDG4-belofte kunnen nakomen in samenwerking met VVOB. Zo dragen onze medewerkers bij aan een wereld waarin alle kinderen, zonder enige vorm van discriminatie, hun volledig potentieel kunnen ontwikkelen.

Stefaan Van Mulders

Voorzitter Raad van Bestuur

Sven Rooms

Algemeen Directeur

Dit jaarverslag bespreekt de verwezenlijkingen van 2019, maar we willen de COVID-19 crisis en de gigantische impact ervan op onderwijs niet negeren.

In 2019 gingen inderdaad meer kinderen en jongeren dan ooit naar school, maar dat is in het voorjaar van 2020 helemaal anders. Meer dan 1,5 miljard leerlingen zat thuis als gevolg van de schoolsluitingen. Samen met onze partners stellen we alles in het werk om ervoor te zorgen dat deze leerlingen geen structurele achterstand oplopen. In crisistijden zijn het onze kwetsbare medemensen die het hardst getroffen worden, en dat is in deze pandemie niet anders.

Op uitnodiging van UNESCO werd VVOB als eerste Belgische organisatie lid van de Global Education Coalition, een coalitie van internationale organisaties die landen ondersteunt om het hoofd te bieden aan de COVID-19 onderwijsuitdagingen.

Nieuwe kansen creëren voor alle kinderen en jongeren in een snel veranderende wereld

De wereld verandert aan een sneltempo. Ingrijpende globale veranderingen op vlak van technologie, werk en milieu hebben drastische gevolgen voor de manier waarop kinderen en jongeren worden opgeleid en voorbereid op hun volwassen leven en op de arbeidsmarkt. Werkgevers gaan steeds meer op zoek naar werknemers die flexibel, proactief en creatief zijn en die goed kunnen samenwerken. Dit heeft een stijgende vraag naar *transferable skills* tot gevolg: de brede waaier van skills, attitudes, gedragingen en persoonlijke kwaliteiten die mensen in staat stelt om zich aan te passen aan hun situatie, samen te werken met anderen, goed te presteren en hun doelen te bereiken. Veel vaardigheden die tien jaar geleden als waardevol werden beschouwd, zijn vandaag achterhaald. En dat staat de vaardigheden die nu nodig zijn wellicht ook te wachten. Sommige kinderen die vandaag op school zitten, zullen een job beoefenen die vandaag nog niet eens bestaat. Daarom is het belangrijk dat onderwijs kinderen de juiste skills aanreikt die hen helpen zich volledig te ontwikkelen in de 21ste eeuw.

In 2035 zullen de kleuters van vandaag aan het werk zijn. Hoewel we niet kunnen voorspellen hoe de wereld er dan zal uitzien, weten we wel zeker dat basisvaardigheden zoals lezen en schrijven essentieel zullen blijven. Bovendien zullen zij nog meer vaardigheden nodig

hebben om te leren leren, samen te werken en te communiceren. Creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken en veerkracht zullen noodzakelijk zijn in tijden van technologische vooruitgang, gezondheidsuitdagingen en klimaatverandering.

Maar veel onderwijssystemen zijn hier slecht of niet op voorbereid. Leerkrachten en schoolleiders hebben meer en betere ondersteuning nodig. Deze actoren hebben tenslotte de grootste impact op onderwijskwaliteit en het welzijn van de leerlingen. VVOB draagt hieraan bij door de capaciteit te versterken van instellingen die leerkrachten en schoolleiders ondersteunen, zoals nationale ministeries van onderwijs, lokale onderwijsautoriteiten, hogescholen en universiteiten en maatschappelijke organisaties.

Kinderen pikken veel van deze noodzakelijke vaardigheden al van jongs af aan op. Tijdens hun verdere ontwikkeling leren ze verder bij. VVOB focust op het leren en welzijn van kinderen en jongeren in verschillende subsectoren van het onderwijssysteem, rekenend met de belangrijkste stadia in de kindertijd en adolescentie: van kleuteronderwijs en basisonderwijs tot algemeen secundair onderwijs en technisch en beroepsonderwijs.

Kleuteronderwijs: toekomstmogelijkheden vrijwaren voor alle kinderen

Een vlotte start is enorm belangrijk voor jonge leerlingen om te kunnen omgaan met de uitdagingen van de 21ste eeuw. De eerste levensjaren hebben een fundamentele impact op het toekomstige welzijn en verdere leren. Daarom is kleuteronderwijs een 'nu of nooit'-investering, vooral voor kinderen uit kansarme milieus. Kwaliteitsvol onderwijs zorgt voor betere leerresultaten, minder kinderen die blijven zitten of uitvallen, en beter welzijn. Bovendien heeft het een positief effect op de emotionele, sociale en mentale ontwikkeling. VVOB heeft in 2019 grote stappen gezet op het vlak van genderresponsiviteit en spelenderwijs leren in kleuteronderwijs. Hierdoor werden nieuwe toekomstmogelijkheden gecreëerd voor jonge kinderen.

Jonge kinderen zijn enorm vatbaar voor genderstereotypes. Dat heeft een grote impact op de verwachtingen die zowel meisjes als jongens hebben over hun toekomst en dus op de keuzes die ze maken. Om alle meisjes en jongens in staat te stellen zich ten volle te ontplooiën, ontwikkelden VVOB en haar partners een toolkit met praktische tips die kleuterleerkrachten in staat stellen genderstereotypes te bestrijden en te voorkomen. Lees meer over genderresponsief onderwijs en deze toolkit op pagina 8 van dit jaarverslag.

Tussen 3 en 6 jaar beginnen kinderen op een meer fantasierijke manier te spelen. Spelen en leren zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, want spelen is fundamenteel voor de manier waarop we dingen leren. Bovendien zorgt spelen ervoor dat kinderen verschillende zaken tegelijkertijd leren. Het is bewezen dat spelenderwijs leren het welzijn en de betrokkenheid van kinderen verbetert bij het leren. Spelen bevordert de ontwikkeling van ver-

VVOB's interpretatie van spelenderwijs leren is geïnspireerd door het onderzoek van Jennifer M. Zosh en haar collega's* in opdracht van the LEGO Foundation. Spelenderwijs leren:

1. is leuk
2. is betekenisvol
3. betekent actief betrokken zijn
4. is iteratief
5. zorgt voor sociale interactie

schillende vaardigheden en stimuleert de creativiteit en fantasie. Op deze manier zijn kinderen beter voorbereid op de 21ste eeuw.

Bij de invoering van spelenderwijs leren en genderresponsieve pedagogie is vaak een paradigmaverschuiving nodig. Ervaringen van VVOB in Vietnam en in Zambia leren ons hoe spelenderwijs leren en genderresponsieve pedagogie op een innovatieve en succesvolle manier geïmplementeerd en op grote schaal uitgevoerd kunnen worden, zelfs wanneer er weinig middelen zijn. VVOB streeft er bovendien naar om spelenderwijs leren en genderresponsieve pedagogie door te trekken in al haar programma's rond kleuteronderwijs, en we breiden dit ook verder uit naar onze activiteiten in lager onderwijs. VVOB betreft spelenderwijs leren en genderresponsieve pedagogie in de opleiding van studentleerkrachten, door bijvoorbeeld het curriculum te hervormen op het niveau van lerarenopleidingen of door ervoor te zorgen dat lerarenopleiders genderresponsief spelenderwijs leren opnemen in hun lessen. Verder werkt VVOB aan de verbetering van de professionele ontwikkeling van (nieuwe) leerkrachten.

Lager onderwijs: basisvaardigheden voor lezen en rekenen ontwikkelen

Miljoenen kinderen over de hele wereld gaan naar de lagere school. Helaas leren veel van hen niet bij: ze verlaten de school zonder te kunnen lezen of hebben basiswiskunde onvoldoende onder knie. Lezen en rekenen zijn nochtans essentieel voor het verdere onderwijs en leven. Om ervoor te zorgen dat kinderen niet achterblijven, werkt VVOB samen met overheden en onderwijsactoren om leerkrachten en schoolleiders te ondersteunen om *ieder* kind de juiste basisvaardigheden voor lezen en rekenen aan te reiken.

VVOB werkt altijd nauw samen met overheidspartners, rekeninghoudend met haar belangrijkste prioriteiten om zo deze essentiële leerresultaten te bereiken in een specifieke context. In Cambodja bijvoorbeeld, focust VVOB onder meer op klasmanagement en vakdidactische vaardigheden voor wiskunde bij nieuwe leerkrachten. In 2019 ontwikkelden VVOB en UNESCO samen een training voor de verdere professionele ontwikkeling van wiskundeleerkrachten. Verder ondersteunde VVOB schoolleiders en professionele leergemeenschappen in Zuid-Afrika bij het verbeteren van leesvaardigheden van leerlingen. VVOB werkt in Zuid-Afrika ook rond de inclusieve lespraktijken van lagere schoolleerkrachten, zodat ook kansarme leerlingen lees- en rekenvaardigheden verwerven.

Leerlingen die toch achterop geraken, moeten de kans krijgen om zo snel mogelijk terug bij te benen. Dat is precies wat VVOB doet met het Catch Up-project in Zambia. Catch Up implementeert de aanpak van Teaching at the Right Level (TaRL) die leerlingen groepeerd op basis van kunnen in plaats van leeftijd, en gebruikt interactieve en participatieve materialen voor heldere en simpele leerdoelen. De Nobelprijswinnaars Economie 2019 Abhijit Banerjee en Esther Duflo werkten nauw samen met de Abdul Latif Jameel Poverty Action Lab (J-PAL) en Pratham NGO uit India voor de ontwikkeling van deze aanpak. VVOB implementeert al enkele jaren de TaRL-methodologie in Zambia samen met J-PAL, Pratham, TaRL Africa and UNICEF. En met succes! Wat begon als een bescheiden pilootproject met 80 scholen zal tegen 2020 opgeschaald zijn tot 1800 scholen. Leerlingen boeken met TaRL een enorme vooruitgang wat lezen en rekenen betreft, en dat na amper zes maanden Catch Up.

Algemeen secundair onderwijs: toekomstkansen vergroten

De tienerjaren zijn een kwetsbare levensfase. Kwaliteitsvol secundair onderwijs speelt een cruciale rol bij het vergroten van de toekomstkansen van jongeren, en in het bijzonder die van jonge meisjes en andere kwetsbare groepen.

Binnen het secundair onderwijs focust VVOB zich op drie pijlers:

1. Veilige en kwaliteitsvolle secundaire scholen creëren:

Kwaliteitsvolle secundaire scholen zijn vrij van geweld, hebben hoge verwachtingen van hun leerlingen en bieden ondersteuning waar nodig.

2. Gelijkheid garanderen:

Kwaliteitsvolle secundaire scholen dragen normen en waarden die ongelijkheid tegengaan hoog in het vaandel.

3. De overgang naar werk en verder studeren vergemakkelijken:

Kwaliteitsvolle secundaire scholen verbinden levenslang leren met werken en openen deuren naar de arbeidsmarkt.

VVOB's programma's in secundair onderwijs in Cambodja en Rwanda zorgen voor meer gendergelijkheid. Dit heeft bijvoorbeeld als gevolg dat steeds meer meisjes kiezen voor een STEM-opleiding.

Verder werkt VVOB in Rwanda samen met verschillende partners aan het Mastercard Foundation-project 'Leaders in Teaching'. Dit initiatief steunt op vier pijlers: de beste leerkrachten aantrekken, trainen, opleiden en motiveren.

Jongeren over de hele wereld maken zich zorgen over het klimaat. Onderwijs is een onmisbare schakel in de strijd tegen klimaatverandering. Secundair onderwijs voorziet kinderen en jongeren van de nodige kennis en kwaliteiten om doordachte beslissingen te nemen over hoe we ons individueel leven en de ecologische, sociale en economische systemen die ons omringen, kunnen aanpassen aan het veranderend klimaat. In het nieuwe 'Keep it Cool'-project in Zuid-Afrika werken VVOB en partner GreenMatter samen met leerkrachten en schoolleiders van het secundair onderwijs om klimaateducatie te integreren in hun klas- en schoolpraktijk.

Secundair technisch en beroeps- onderwijs: jongeren klaarstomen voor waardig werk en levenslang leren

Door te focussen op de juiste vaardigheden, waardig werk en ondernemerschap binnen het secundair technisch en beroeps- onderwijs, vergemakkelijkt VVOB de overgang naar werk en verder studeren.

Zo stimuleert VVOB landbouwondernemerschap in DR Congo en Uganda. Relevant, kwaliteitsvol en praktijkgericht onderwijs stelt studenten in staat om verschillende vaardigheden te verwerven zoals probleemoplossend denken, creatief zijn, risico's nemen, een (financieel) plan opstellen, samenwerken en vlot communiceren.

In Ecuador investeert VVOB in de kwaliteit van de hogere jaren van het tso, met bijzondere aandacht voor het creëren van veilige scholen, gendergelijkheid en het afstemmen van de onderwijssector op de arbeidsmarkt. Zo richten de programma's van VVOB in Ecuador zich op technische vakgebieden en groeiende sectoren die werkgelegenheid genereren voor jongeren, zoals landbouw en duurzaam toerisme.

Tienerzwangerschap en -ouderschap is een veel voorkomende oorzaak van schooluitval in de hogere jaren van het secundair onderwijs in Ecuador. Dit heeft niet alleen een negatief effect op de toekomstmogelijkheden van jonge ouders, maar ook op die van hun kinderen. VVOB en haar partners ontwikkelden een

protocol voor scholen om zwangere tieners en tienerouders op school te houden. Bovendien geeft 1 op 5 jongeren tussen 11 en 18 jaar aan slachtoffer te zijn van schoolgerelateerd geweld. Daarom neemt VVOB in haar ondersteuning ook richtlijnen en trainingen op voor herstelgericht werken op school.

In Suriname ondersteunt VVOB studenten uit het lager beroepsonderwijs met een kwetsbare thuissituatie. Zo focust het programma in Suriname op kwaliteitsvolle trainingen om een veilige en ondersteunende schoolomgeving te creëren. Dit gebeurt via een schoolbrede aanpak en door gebruik te maken van verschillende tools om beter om te gaan met, en een effectief antwoord te bieden op, probleemgedrag bij jongeren.

VVOB werkt op alle cruciale fases

Door het onderwijs vanaf de jonge jaren tot de tienerjaren te verbeteren, bestrijkt VVOB alle cruciale fases in het leertraject van kinderen en jongeren. Door zich bovendien te richten op alle leerlingen – ook degenen die uit een kwetsbare situatie komen – zorgen de programma's van VVOB voor inclusie en stimuleren ze de ontwikkeling van diverse talenten die nodig zijn in een snel veranderende wereld. Samen met partners die vandaag werken aan de professionalisering van leerkrachten en schoolleiders, draagt VVOB morgen bij aan de ontwikkeling van mensen, samenlevingen en landen.

Kleuterleerkrachten in de strijd tegen genderstereotypen

Genderresponsief kleuteronderwijs kan een belangrijke rol spelen in de strijd tegen genderongelijkheid. Kleuterleerkrachten zijn goed geplaatst om in te grijpen op een moment dat gendernormen- en stereotypen bij kinderen in volle ontwikkeling zijn. Samen met haar partners ontwikkelt en implementeert VVOB een vernieuwende aanpak voor genderresponsieve pedagogiek (GRP) in het kleuteronderwijs.

Deze aanpak ondersteunt schoolleiders en leerkrachten in het kleuteronderwijs om zich bewust te worden van hun eigen genderstereotypen en -vooroordelen en helpt hen om zich in hun klassen en scholen in te zetten voor meer genderge-lijkheid. GRP geeft kleuters kansen om hun talenten ten volle te kunnen ontwik- kelen, ongeacht hun gender of geslacht.

Schadelijke genderstereotypes sturen onze levensloop

Martin Mwansa is een kleuterleerkracht op Mashikili, een basisschool in Zambia's Central Province. Martin is een uitzondering. Hij is een van de weinige mannelijke kleuterleerkrachten in Zambia. Kleuterleerkracht is een 'vrouwenjob', en dezelfde stereotypen zijn van toepassing op beroepen zoals verpleegster, vroedvrouw of kapster. 'Mannenjobs' zijn vrachtwagenchauffeur, bouwvakker of dokter. Deze beperkende mentaliteit wordt kinderen van jongs af aan geleerd. Zulke genderstereotypen raken niet alleen aan onze opvattingen over beroepen. Genderstereotypen dringen binnen in alle domeinen van het leven, ook in onze klassen en scholen. Dit begint bij de allerjongsten in het kleuteronderwijs en dat is niet zonder gevolgen. Integendeel.

Onderzoek toont aan dat het genderbewustzijn van kinderen zich zeer sterk ontwikkelt tussen 3 en 7 jaar. In deze periode verwerven kinderen vaak ook vooroordelen over mannen en vrouwen en hun rol in de maatschappij. Dit heeft een grote invloed op hun verwachtingen en toekomstperspectieven. Rigide opvattingen over gendernormen, -identiteiten en -stereotypen beperken de kansen van kinderen om hun intrinsieke talenten en interesses te ontwikkelen, ongeacht hun gender of geslacht.

Als een van de weinige mannelijke kleuterleerkrachten in Zambia is Martin Mwansa inderdaad een uitzondering. Hij is ook een rolmodel dat stereotypen aan de kaak stelt.

Pleidooi voor genderresponsief kleuteronderwijs

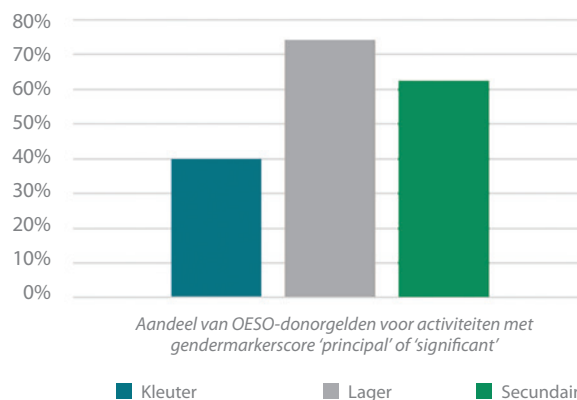
Kleuterleerkrachten zijn in principe prima geplaatst om genderstereotypen die zich ontwikkelen bij kleuters en beïnvloed zijn door media, leermaterialen en hun sociale omgeving, mee in vraag te stellen. Jammer genoeg versterken kleuterleerkrachten en schoolleiders zelf vaak onbewust bestaande genderstereotypen. Leerkrachten geven meisjes bijvoorbeeld sneller complimenten over hun kleding, uiterlijk of zorgend karakter. Jongens daarentegen worden vaker geprezen voor hun fysieke kracht, en krijgen moeilijkere taken en meer aandacht van de leerkracht in de klas. "We gingen er altijd vanuit dat meisjes niet goed zijn in wiskunde [...]. In de lessen over natuurwetenschappen werkten we vaak actiever met de jongens dan met de meisjes", aldus Maureen Namwinda, kleuterleerkracht in basisschool Shalubala in Zambia. Op deze manier leggen kleuterscholen vaak al de basis voor een samenleving die ongelijke kansen biedt aan jongens en meisjes, mannen en vrouwen.

Martin Mwansa (tweede van links) met collega's op lagere school Mashikili in Zambia

Samen met de toename van het aantal kinderen dat wereldwijd deelneemt aan kleuteronderwijs, groeit ook het besef dat het belangrijk is om al in deze vroege fase van de ontwikkeling van gendernormen en -identiteiten, aandacht te hebben voor de ontwikkeling van genderstereotypen bij jonge kinderen. Hoewel gender als thema relatief veel aandacht krijgt in internationale onderwijsprogramma's in lager en middelbaar onderwijs, zien we dat dat in kleuteronderwijs veel minder het geval is (zie figuur hieronder).

Aandeel van fondsen voor 'gender' volgens onderwijssector

Waardevolle impact in één toolkit

Om aan deze behoefte tegemoet te komen ontwikkelde VVOB samen met het Forum for African Women Educationalists (FAWE), ministeriepartners, leerkrachten en lerarenopleiders uit Rwanda, Zuid-Afrika en Zambia een toolkit rond 'genderresponsieve pedagogiek in het kleuteronderwijs' (GRP-K). De toolkit ondersteunt leerkrachten en schoolleiders in het kleuteronderwijs om in hun klassen en scholen aan de slag te gaan met gendernormen en genderstereotypen. De toolkit volgt daarbij een aanpak in twee stappen:

- In een eerste cruciale stap zet de toolkit schoolleiders en leerkrachten aan om zich bewust te worden van hun eigen genderopvattingen en stereotypen, en om dit zelfbewustzijn ook te vertalen naar meer gendergelijkwaardig handelen op klas- en schoolniveau.
- In een tweede stap worden leerkrachten met concrete tips en voorbeelden ondersteund om genderstereotypen waar jonge kinderen thuis, in de media, via reclame, speelgoed of leermaterialen mee in aanraking komen, actief in vraag te stellen. De toolkit helpt hen om met hun leerlingen rond deze stereotypen in dialoog te gaan.

De toolkit is voor iedereen vrij beschikbaar en te gebruiken en werd goedgekeurd en aanbevolen door de Afrikaanse Unie en het UNESCO International Institute for Capacity Building in Africa (IICBA). Het werd officieel gelanceerd in februari 2019 en raakte meteen een gevoelige snaar bij beleidsmakers en praktijkmensen wereldwijd. De aanpak van VVOB en FAWE werd met interesse onthaald op verschillende internationale fora zoals Brookings' *Girls' education research and policy symposium*, het *Global Partnership for Education* en UNESCO's *African conference on the quality of early childhood education and the professionalization of educators*.

Pre- versus post-GRP-K

Aangemoedigd door het enthousiasme heeft VVOB sindsdien ook in haar eigen projecten en programma's sterk ingezet op genderresponsieve pedagogiek in haar kleuteractiviteiten.

Een pilootonderzoek in een beperkt aantal scholen in Central Province, Zambia, leverde alvast enkele veelbelovende resultaten op. Al na een paar training- en coachingssessies rond GRP-K werden leerkrachten en schoolleiders zich meer bewust van bestaande genderstereotypen en de impact die deze hebben op hun leerlingen. Ook zagen we dat leerkrachten actief dergelijke stereotypen in hun klaspraktijk aankaartten.

Martin Mwansa, het rolmodel dat we eerder al aanhaalden, is een van de leerkrachten die in dit pilootonderzoek getraind werd. Voor Martin was het een opzienbarende ervaring: "Vroeger hadden we heel duidelijke opvattingen over hoe jongens en meisjes zich horen te gedragen. Door het programma leerden we dat we jongens en meisjes best gelijk behandelen. Vroeger zouden we bijvoorbeeld alleen de meisjes de vloer laten vegen of zouden we aan de jongens moeilijkere vragen stellen dan aan de meisjes. Nu nemen alle kinderen deel aan het schoonmaken van het klaslokaal en zorg ik ervoor dat ik mijn vragen gelijkwaardig verdeel over de jongens en de meisjes."

Ook Belgisch Minister van Ontwikkelingssamenwerking Alexander De Croo ontving een exemplaar van de GRP4ECE-toolkit van VVOB-directeur Sven Rooms.

Minister De Croo: "Te vaak staan genderstereotypes de empowerment van meisjes en vrouwen in de weg. Onbewust worden kinderen in de richting van een bepaalde studiekeuze, een bepaald beroep, een bepaald inkomen geduwd. Hierdoor bestendigen ze ongelijkheid en discriminatie. Met een toolkit als die van VVOB doorprikken we schadelijke genderstereotypes van jongs af aan en krijgen meisjes écht gelijke kansen."

Maureen Namwinga, een van de andere leerkrachten die deelnam aan het programma, gaat akkoord: “Dankzij het programma leerde ik dat het heel belangrijk is om gelijke kansen te geven aan jongens en meisjes. Het heeft me echt geholpen, want veel zaken vond ik vanzelfsprekend omdat ik zelf zo ben opgevoed. De workshop heeft me echt geholpen om aandachtig te zijn voor gender in mijn lesvoorbereidingen, in de spelletjes die we gebruiken, etc. We waren eigenlijk altijd erg bevooroordeeld als het over gender gaat.”

Susan Willombe, verantwoordelijk voor de opleiding van kleuterleerkrachten bij het Department for Teacher Education and Specialised Services (TESS) van het Ministerie van Onderwijs in Zambia, een van de partners van VVOB in dit programma, benadrukt het belang van genderresponsieve pedagogiek in het kleuteronderwijs. “Genderresponsieve pedagogiek is erg belangrijk aangezien meisjes in ons land lange tijd benadeeld geweest zijn. Veel meisjes worden uitgehuwelijkt en dus al van jongs af aan voorbereid op huishoudelijk werk. Vaak kunnen ze hun school niet afmaken. Jongens krijgen meer tijd en ruimte voor hun schoolwerk, terwijl aan meisjes sneller wordt gevraagd om mee te helpen in de keuken. En eigenlijk kunnen jongens dit werk evengoed ook doen.”

Door aan het project deel te nemen heb ik een beter begrip van geslacht en gender, zodat ik het in mijn klas kan integreren. Er zitten veel kaarten met afbeeldingen van activiteiten en verschillende beroepen in de toolkit die zowel jongens als meisjes kunnen doen. Via de spelletjes in de toolkit, bijvoorbeeld het bingospel, kunnen leerkrachten genderkwesties integreren en verschillende jobs voorstellen die kinderen in de toekomst kunnen doen. Daardoor doen ze hun best om hun dromen na te jagen.”

Mai Thi Ngoc Han – Leerkracht op kleuterschool Anh Duong, Minh Long district, Provincie Quang Ngai

Een globale uitdaging verdient een globale aanpak

Hoewel de toolkit oorspronkelijk werd ontwikkeld voor gebruik in een Afrikaanse context, heeft de aanpak rond genderresponsieve pedagogiek ondertussen ook haar plaats gevonden in de VVOB-programma's in Vietnam. Net als elders worden kleuters in Vietnam ook blootgesteld aan bestaande genderstereotiepe rollen en verwachtingen.

Gebaseerd op het model ontwikkeld in de GRP-K toolkit, ondersteunt het GENTLE-project in Vietnam kleuterleerkrachten en -schoolleiders in de provincies Quang Nam and Quang Ngai bij het in vraag stellen van stereotiepe gendernormen, opvattingen en gedragingen. Het programma reikt hen daarvoor instrumenten aan om genderresponsief spelend leren een plaats te geven in hun klassen en scholen. Het GENTLE-project ondersteunt hen ook om rond deze aanpak in gesprek te gaan met de ouders van hun leerlingen.

Nguyen Thi Kim Tien, leerkracht op een kleuterschool in Quang Nam zegt daarover: “Vroeger moedigde ik de jongens meestal aan om fysieke spelletjes te spelen, zoals voetbal. De meisjes liet ik met de poppen spelen. Door deel te nemen aan het programma heb ik ondervonden dat dit soort genderstereotypen de kansen van mijn leerlingen beperkt. Ik heb dan ook beslist om het anders aan te pakken: nu moedig ik zowel jongens als meisjes aan om met eender welk speelgoed of spelletje te spelen. Ze mogen kiezen waar ze zelf het meeste zin in hebben.”

Ook in 2020 en de jaren die volgen zal VVOB inzetten op de aanpak van genderresponsieve pedagogiek in het kleuteronderwijs en deze blijvend verbeteren en aanpassen aan de verschillende contexten waarin we werkzaam zijn.

De leerkracht als spilfiguur voor het bevorderen van inclusie

In 2019 was het 25 jaar geleden dat 92 overheden en 25 internationale organisaties de Salamanca Verklaring over gelijke onderwijskansen ondertekenden. Deze verklaring stelt dat verschillen tussen kinderen normaal zijn en dat onderwijs zich daarom moet aanpassen aan de leernoden van elk kind, niet andersom. Leerkrachten moeten met andere woorden kunnen differentiëren om zo ieder kind gelijke onderwijskansen te bieden. En dat vraagt een goede achtergrondkennis en grondige voorbereiding van leerkrachten.

In 2019 liep in Zuid-Afrika het project 'Lesgeven en leren voor inclusief onderwijs' af. Met dit project wilde VVOB de nodige achtergrondkennis van leerkrachten in het land versterken en hun tools aanreiken om gelijke onderwijskansen om te zetten in de praktijk. We werkten samen met toonaangevende universiteiten om toekomstige leerkrachten beter voor te bereiden, en we zetten in op mentoring en professionele leergemeenschappen om leerkrachten die al voor de klas staan, te bereiken. Met resultaat.

Het belang van gelijke onderwijskansen

Van alle leerlingen zijn kansarme en kwetsbare kinderen het meeste gebaat bij kwaliteitsvol onderwijs, maar toch leren ze het minst. In Zuid-Afrika is er een grote kloof tussen de schoolresultaten van de 60 procent armste leerlingen en de 20 procent rijkste leerlingen. Deze kloof wordt alleen maar groter naarmate hun schoolcarrière vordert.

De uitdagingen waarmee kansarme en kwetsbare, maar ook andere kinderen worden geconfronteerd, zijn talrijk. Sommige leerlingen hebben een moeilijke thuissituatie, hebben gedrags- of leerproblemen (al dan niet gelinkt aan de thuissituatie) of worstelen met een leerstoornis, zoals dyslexie. Anderen kampen met een fysieke, visuele of auditieve beperking. Binnen een onderwijssysteem van gelijke kansen hebben alle kinderen, ongeacht hun afkomst, thuissituatie of eventuele beperking, gelijke kansen. Zo'n systeem pleit voor een gedifferentieerde lesaanpak op maat van het kind.

Zuid-Afrika: een pionier in gelijke onderwijskansen

De Salamanca Verklaring uit 1994 stelt dat leerlingen met speciale leernoden toegang moeten hebben tot reguliere scholen met een gelijke onderwijskansenbeleid dat gericht is op de noden van het kind.

In 2001 keurde Zuid-Afrika een nationale beleidsnota rond gelijke onderwijskansen goed: White Paper 6. Met deze nota zette Zuid-Afrika krijtlijnen uit om ieder kind in het land gelijke kansen te bieden, ongeacht leeftijd, gender, etniciteit, thuistaal, socio-economische achtergrond, beperking of HIV-status. Zoals vooropgesteld in de Salamanca Verklaring, bepaalde de nota dat ieder kind toegang moest krijgen tot reguliere scholen. Sinds 2001 wordt er daarom niet langer onderscheid gemaakt tussen reguliere en bijzondere scholen, maar ondersteunen leerkrachten uit het voormalig bijzonder onderwijs hun collega's in de omgang met verschillende leernoden – althans, in theorie. Verder zouden leerkrachten beroep moeten kunnen doen op extra ondersteuning vanuit de lokale districten.

Met de invoer van deze progressieve beleidsnota heeft Zuid-Afrika internationaal – met voorsprong – de toon gezet en zo de fundamenteen gelegd voor het behalen van Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling 4, dat ieder kind gelijke toegang verzekert tot kwaliteitsvol onderwijs *“met inbegrip van mensen met een handicap, inheemse bevolkingen en kinderen in kwetsbare situaties.”*

Toch is er sinds de invoer van White Paper 6 nog te weinig uitwisseling tussen leerkrachten uit het voormalige reguliere en bijzondere onderwijs. En tot op de dag van vandaag voelen pedagogische begeleiders op districtsniveau zich onzeker over hun kennis van en vaardigheden rond gelijke onderwijskansen. Een kleine groep leerkrachten werd wel getraind rond differentiatie, maar deze kennis en aangereikte tools zijn niet tot bij hun collega's geraakt.

De leerkracht van morgen differentieert

In het kader van het project 'Lesgeven en leren voor inclusief onderwijs', peilden VVOB's universiteitspartners – de Universiteit van de Vrijstaat, de Centrale Universiteit voor Technologie, de Universiteit van Witwatersrand (Wits), de Noord-West Universiteit (NWU) en de Universiteit van Fort Hare – naar de kennis rond gelijke onderwijskansen bij lerarenopleiders en leerkrachten in spe. Terwijl sommige studenten en opleiders bleken te bezitten over een grondige kennis van gelijke onderwijskansen en zich engageerden om uitsluiting tegen te gaan, hadden anderen weinig koek gegeten van White Paper 6. Ook vernauwden velen de definitie van gelijke onderwijskansen tot leerlingen met een leerstoornis.

Redenen te over om gelijke onderwijskansen beter te integreren in de lerarenopleiding, zo dachten Wits en NWU. De curricula van hun opleidingen werden daarom grondig herzien. Gelijke onderwijskansen is nu niet langer een onderwerp op zich, maar een transversaal thema dat in de verschillende methodologische modules aan bod komt.

Een lerarenopleider legt in een anonieme evaluatie uit: “Studenten leren niet langer over inclusief onderwijs tijdens een aparte les om daarna naar huis te gaan en het weer te vergeten. Nu horen ze erover in verschillende vakken, in verschillende cursussen en doorheen de hele opleiding. Op deze manier worden gelijke onderwijskansen versterkt.” Ook besteden lerarenopleiders nu meer aandacht aan gelijke onderwijskansen wanneer ze hun studenten observeren tijdens stages. Bovendien organiseerden alle partneruniversiteiten een lessenreeks voor professionele ontwikkeling van lerarenopleiders rond gelijke onderwijskansen – een succes!

Ervaring is de beste leermeester

Theorie in praktijk omzetten, is niet altijd even gemakkelijk. Dat geldt ook voor gelijke onderwijskansen. Zeker voor beginnende leerkrachten is het soms zoeken. Om de omslag te vergemakkelijken, heeft VVOB samen met de Zuid-Afrikaanse NGO Inclusive Education South Africa (IESA) een inductietraject opgezet voor starters. 80 nieuwe leerkrachten van 28 verschillende scholen uit de districten Motheo (provincie Vrijstaat), Francis Baard (provincie Noordkaap) en Bojanala (provincie Noord-West) werden één jaar lang ondersteund door een mentor. Ze krijgen ook een praktische gids met tips rond gelijke onderwijskansen. Daarnaast organiseerde IESA iedere maand een lezing rond een specifieke leernood. Het inductieproject was zo'n succes dat een tweede traject in de maak is. Verder legde het de basis voor een nationaal kader voor inductie. De materialen van dit kader worden eerst in drie provincies getest en in 2021 landelijk uitgerold.

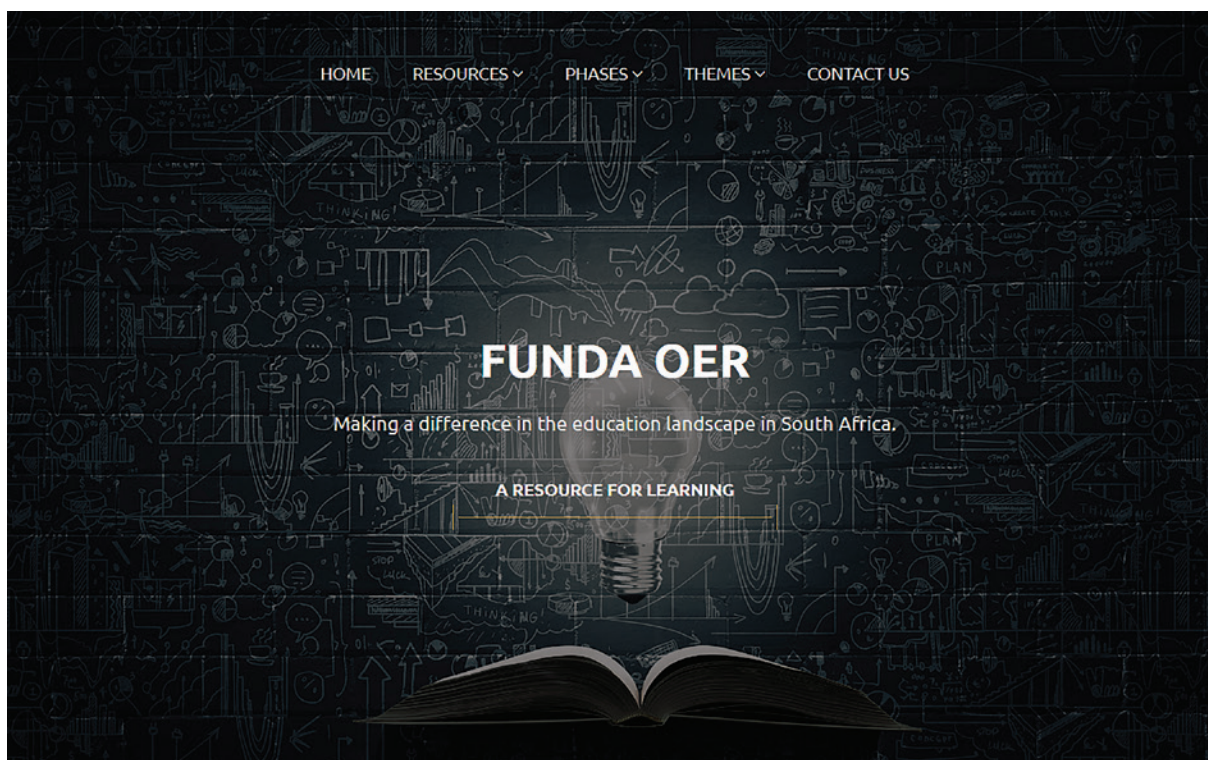
Onder het motto "levenslang leren" hielp VVOB bij het versterken van de ondersteuning voor ervaren leerkrachten. Pedagogisch begeleiders werden opgeleid om professionele leergemeenschappen op te zetten en te faciliteren: "In een professionele leergemeenschap helpen leerkrachten elkaar, we wisselen technieken en tools uit, en proberen samen het hoofd te bieden aan de uitdagingen waarmee we worstelen in de klas", legt een deelnemende leerkracht uit in een evaluatie. "Het heeft onze aanpak veranderd, het heeft mijn aanpak veranderd. Ik moedig andere leerkrachten aan om een professionele leergemeenschap op te starten zodat we de leerresultaten van alle kinderen kunnen verbeteren."

Het bijzondere van deze leergemeenschappen is dat ze leerkrachten uit het voormalige reguliere en bijzondere onderwijs samenbrengen. Samen bespreken ze de verschillende uitdagingen en gaan ze op zoek naar een oplossing. In de provincie Vrijstaat, bijvoorbeeld, wisselden leerkrachten ervaringen uit rond het ondersteunen van leerlingen met taalbarrières met betrekking tot leren in de onderwijstaal, veelal Engels in Vrijstaat.

Voor meer inspiratie kunnen leerkrachten terecht op **FundaOER.org**. Dit digitale platform barst van de zogenaamde 'Open Education Resources' rond gelijke onderwijskansen: filmpjes, lessenplannen of leermateriaal dat vrij te bekijken of downloaden is. Ook kunnen leerkrachten zelf materiaal toevoegen.

Een pro-tip van ons: de Bambanani-reeks van VVOB in Zuid-Afrika. Ieder filmpje uit deze reeks focust op een andere manier om gedifferentieerd les te geven.

Inclusief onderwijs verankeren in het systeem

Bij VVOB kiezen we voor duurzame interventies. Daarom werken we nauw samen met het Departement Basisonderwijs en het Departement Hoger Onderwijs om gelijke onderwijskansen op te nemen in het bijscholingsaanbod. In het afgelopen jaar organiseerde VVOB verschillende workshops, maar ook een grote conferentie (zie kader) om beleidsmakers te ondersteunen bij het ontwikkelen van aanbevelingen, richtlijnen en hulpmiddelen om gelijke onderwijskansen te integreren in dat aanbod. We werkten de voorbije jaren ook samen met de Zuid-Afrikaanse Raad voor Leerkrachten (SACE) die verantwoordelijk is voor de professionele ontwikkeling van leerkrachten. Als leerkracht moet je in Zuid-Afrika elke drie jaar minimum 150 bijscholingspunten verzamelen om aan te tonen dat je investeert in je professionele groei en ontwikkeling.

VVOB werkt ook samen met ambtenaren op provinciaal en districtsniveau. Zo hebben we onder andere een actieonderzoek opgezet rond gelijke onderwijskansen. De deelnemers nemen hun eigen praktijk onder de loep en denken na over manieren om hun ondersteuning aan schoolleiders en leerkrachten te verbeteren. De resultaten zijn veelbelovend.

Tshidi Hlapane, vice-hoofd onderwijs van de provincie Vrijstaat, legt uit hoe ze leerkrachten anders benadert sinds haar deelname aan het actieonderzoek: "Wanneer je een klas binnenstapt en tegen de leerkracht zegt dat je komt om hun werk te observeren, denkt deze leerkracht meteen: "Oh nee, ik ga kritiek krijgen." We moeten de leerkrachten anders benaderen. Nu zeg ik: "Hier ben ik. Waar worstel je mee? Hoe kan ik je helpen?"

Gelijke onderwijskansen, een rode draad binnen VVOB

Net als duurzaamheid, is gelijke onderwijskansen een rode draad doorheen al onze programma's. In Rwanda integreerden VVOB en de Faculteit Onderwijs van de Universiteit van Rwanda een les rond gelijke onderwijskansen in de verschillende bijscholingen voor schoolleiders, vakverantwoordelijken en mentors. Tijdens deze les leren ze over de basisprincipes van gelijke onderwijskansen en raken ze vertrouwd met verschillende strategieën om tegemoet te komen aan de leernoden van elk kind. Sinds 2019 volgen deelnemers deze les via een online platform. Zo kunnen ze thuis aan de slag!

In Zambia werkt VVOB samen met het Ministerie van Algemeen Onderwijs, UNICEF en Teaching at the Right Level Africa – een consortium van J-PAL en de Indiase NGO Pratham – om leerkrachten te helpen hun manier van lesgeven af te stemmen op het niveau van het kind. In vele landen zoals Zambia, ontwikkelen kinderen hun basisvaardigheden (zoals lezen en rekenen) niet voldoende in de eerste leerjaren. Als ze niet de kans krijgen om hun leerachterstand in te halen, wordt deze alleen maar groter doorheen de jaren. Het Catch Up-project in Zambia geeft kinderen uit het derde, vierde en vijfde leerjaar de kans om hun leerachterstand in te halen. Volgens de Teaching at the Right Level-aanpak worden leerlingen gegroepeerd op basis van hun vaardigheden, ongeacht hun leeftijd, en krijgen ze op een speelse en interactieve manier les – op hun niveau! De leerkracht geeft niet enkel klassikaal les, maar wisselt af met groepswork en individuele taken. Zo krijgen alle kinderen de kans om te leren op hun manier. En dat werkt! In 2019 steeg het aandeel leerlingen dat een simpele paraagraaf kon lezen met maar liefst 21 procent (tot 56 procent) en de groep leerlingen die kon rekenen met 24 procent (tot 51 procent).

Gelijke onderwijskansen in de lerarenopleiding: inzichten van een internationaal symposium

In juli 2019 organiseerden de Universiteit van Vrijstaat en de Centrale Universiteit voor Technologie samen met VVOB een internationaal symposium rond gelijke onderwijskansen in de lerarenopleiding. Het was het vierde jaar op rij dat de universiteiten hun krachten bundelden met VVOB om dit thema op de kaart te zetten.

Dit jaar was alle aandacht gericht op Kwame Akyeampong, professor Internationaal Onderwijs en Ontwikkeling aan het Centrum voor Internationaal Onderwijs van de Universiteit van Sussex (Verenigd Koninkrijk). Professor Akyeampong sprak over het belang van leerkrachten als spilfiguren voor gelijke onderwijskansen. Dit vereist, zo legde hij uit, een mentaliteitswijziging: leerkrachten moeten zich verantwoordelijk voelen voor het leerproces van iedere leerling. Meer dan 150 lerarenopleiders, onderzoekers en beleidsmakers kwamen naar de professor en collega's luisteren.

Kwaliteitsvol STEM-onderwijs stoomt jongeren klaar voor de toekomst

Onze leef- en werkwereld verandert in snel tempo. Om mee te kunnen draaien in het digitale tijdperk, moeten jongeren de nodige vaardigheden voor de 21ste eeuw beheersen, zoals probleemoplossend denken en creativiteit. Deze vaardigheden helpen jongeren ook het hoofd te bieden aan de nefaste effecten van andere uitdagingen, zoals klimaatverandering. Maar jongeren verwerven deze vaardigheden niet door kennisoverdracht, ze gaan best zelf aan de slag. Toch is ervaringsgericht leren nog steeds toekomstmuziek in veel scholen.

Rwanda wil jongeren klaarstomen voor de jobs van de toekomst. Op dit moment draait de Rwandese economie vooral nog op land- en mijnbouw. Maar in de nabije toekomst wil het land een sterke diensten- en ICT-sector uitbouwen. Om jongeren kansen te bieden in deze sectoren, heeft Rwanda een nieuw competentiegericht curriculum ingevoerd dat sterk inzet op STEM. Ook VVOB draagt een steentje bij door gerichte bijscholingen aan te bieden die de kwaliteit van het STEM-onderwijs verhogen.

Jobkansen verhogen dankzij STEM

De Rwandese bevolking is jong en groeit snel. Ieder jaar betreden meer dan 220,000 jongeren de arbeidsmarkt. Net zoals hun leeftijdsgenoten in de rest van de wereld, hopen ook deze jongeren op waardig werk en een degelijk inkomen. Maar er zijn niet veel banen in de formele sector en doorgaans missen jongeren de vaardigheden die nodig zijn voor deze jobs. Door te investeren in STEM-onderwijs hoopt de Rwandese overheid jongeren voor te bereiden op de jobs van morgen, zoals onderschreven in de beleidsdocumenten 'Vision 2020' en 'Vision 2050'. De overheid zet vooral in op ICT-vaardigheden omdat men een sterke groei verwacht in de ICT-sector. Sterke ICT-vaardigheden komen bovendien ook van pas als ondernemer.

Puur kennisgericht onderwijs bereidt jongeren niet voldoende voor om mee te dingen naar concurrentiële jobs. Ze hebben nood aan probleemoplossende vaardigheden, creativiteit en kritisch denken. Om de ontwikkeling van deze vaardigheden te bevorderen, voerde het Rwandese ministerie van onderwijs een nieuw competentiegericht curriculum in 2015. Door in te zetten op o.a. groepswork en rollenspelen, worden leerlingen nu actief betrokken bij hun eigen leerproces. Het nieuwe curriculum omvat ook transversale thema's zoals educatie voor duurzame ontwikkeling, en stimuleert creativiteit en innovatie.

Meer en betere ondersteuning voor STEM-leerkrachten

Om vertrouwd te raken met het nieuwe curriculum, kunnen leerkrachten in Rwanda beroep doen op een mentor. Iedere school heeft zo'n mentor. Toch houden vele leerkrachten vast aan het oude curriculum en de oude lespraktijken. Ook missen velen de nodige vakkennis en -didactiek, vooral op het gebied van STEM. Om de kwaliteit van het STEM-onderwijs te verbeteren, biedt VVOB, samen met de Faculteit Onderwijs van de Universiteit van Rwanda en de Onderwijsraad van Rwanda, een opleiding aan aan mentors en STEM-vakverantwoordelijken rond coaching en mentoring.

In 2019 behaalden meer dan 400 STEM-vakverantwoordelijken een certificaat 'Coaching en mentoring voor STEM-vakverantwoordelijken'. Hiervoor namen de STEM-leerkrachten deel aan twee modules. De eerste module is gericht op het ontwikkelen van vaardigheden om collega's te coachen en mentoren, en leert hun hoe ze een professionele leergemeenschap kunnen opstarten en faciliteren. De tweede module is gewijd aan STEM-onderwijs en moedigt leerkrachten aan om leerlingen meer te betrekken in de les, hen de leerstof zelf te laten ontdekken, maar ook om regelmatig te peilen naar het begrip van de leer-

lingen om te weten rond welke thema's leerlingen meer uitleg nodig hebben en op welke onderwerpen ze dieper willen ingaan. Beide modules zijn praktijkgericht. Om te slagen, moeten STEM-vakverantwoordelijken vier taken uitvoeren. Ondertussen houden ze ook een portfolio bij om aan te tonen hoe ze de inhoud van de lessenreeks toepassen in hun lessen en omgang met collega's.

Gasasira Gratien is vakverantwoordelijke biologie bij de scholengroep Gahini in het district Kayanza. Hij vertelt hoe de opleiding niet alleen op hem, maar ook op zijn collega's een positieve impact heeft gehad: "Eerst gebruikten we enkel geïmporteerde materialen in het labo, maar nu beseffen we dat we ook lokale materialen kunnen gebruiken om dezelfde experimenten uit te voeren. Dus vandaag gebruiken we aardappelen, maïs, bonen, avocado en eieren."

Ook mentoren kunnen een gelijkaardige opleiding volgen, onafhankelijk van het vak dat ze geven. In totaal namen afgelopen jaar 226 mentors deel aan de opleiding 'Coaching en mentoring in het onderwijs' dat enkel focust op de hierboven beschreven eerste module. In juni startte een tweede groep van 404 STEM-vakverantwoordelijken en 166 mentors met één van beide opleidingen. Alleen werd de opleiding dit keer gedeeltelijk online aangeboden in een 'blended' leertraject. Dankzij het online platform kunnen de deelnemers zelf bepalen wanneer ze les volgen en op welk ritme, waardoor ze meer inspraak krijgen in hun eigen leerproces.

De beste oplossing? Leren van elkaar!

Beide opleidingen bereiden de verschillende deelnemers ook voor om professionele leergemeenschappen op te zetten en te faciliteren. Leerkrachten komen samen in een professionele leergemeenschap om ervaringen uit te wisselen en gedeelde uitdagingen samen het hoofd te bieden. Professionele leergemeenschappen bieden het juiste kader om samen beter inzicht te krijgen in het nieuwe curriculum en lesmateriaal en -plannen te delen en bespreken. Zo gebruiken STEM-leerkrachten in Rwanda nu plastic flessen, glazen en nagels om moeilijke thema's zoals de wetten van Newton, zwaartekracht en evenwicht op een boeiende manier uit te leggen.

Marie Solange Nyirazaninka geeft wiskunde in de scholengroep Rutoma in het district Rwamagana. Zij wist niet wat een professionele leergemeenschap was: "Voor ik de opleiding volgde, kwamen wij als STEM-leerkrachten samen om algemene zaken te bespreken. We dachten niet na over oplossingen voor gezamenlijke problemen. Nu stellen we problemen aan de kaak, en zoeken we samen naar oplossingen; probleem per probleem, en de meest dringende problemen eerst. Tot voor kort konden we bijvoorbeeld geen experimenten doen met onze leerlingen omdat onze school geen labo heeft. Nu maken we gebruik van het labo in een nabijgelegen school. Onze leerlingen vinden wetenschappen nu veel interessanter", legt ze uit.

Om de inzichten die leerkrachten opdoen binnen de professionele leergemeenschappen breder te verspreiden, publiceert VVOB een speciaal magazine 'Uranana rw'abarezi'. In 2019 brachten we twee edities uit (nummer 8 en 9 in de rij). Het eerste magazine focust op de rol van ICT binnen onderwijs, met artikels rond digitale geletterdheid in Rwanda, ouderlijk toezicht, en het gebruik van ICT voor de professionele ontwikkeling van leerkrachten. De tweede editie ging over leren van elkaar door het delen van best practices en oplossingen. Een aantal leerkrachten kreeg de kans om uit te leggen hoe hun deelname aan de professionele leergemeenschap hun geholpen had een probleem op te lossen, zoals een tekort aan lesmateriaal.

Meer meisjes in STEM

In de afgelopen jaren heeft Rwanda grote vooruitgang geboekt wat betreft gendergelijkheid in het onderwijs. Op dit moment stromen er zelfs meer meisjes dan jongens door naar het middelbaar. Maar jongens doen het nog steeds beter als het op resultaten aankomt. Daarom denken meisjes dat jongens beter zijn op school, zeker als het over STEM gaat. Sowieso kiezen te weinig meisjes voor STEM omdat ze geloven dat het "iets voor jongens" is.

Leerkrachten kunnen deze mythes doorprikken. Daarom zet VVOB sterk in op gender binnen de verschillende opleidingen. Er wordt zelfs een specifieke les aan gender gewijd die STEM-vakverantwoordelijken en mentors inspireert om een genderresponsief klimaat te creëren op school. Zo krijgen ze onder andere inzicht in de rol van taal binnen een genderresponsief schoolklimaat en worden ze aangemoedigd om vrouwelijke rolmodellen te bespreken in de les.

Eenmaal de opleiding afgerond, richtten de STEM-leerkrachten van de scholengroep Rutoma een wetenschapsclub op voor meisjes: "In de club maken meisjes samen oefeningen en taken, en kunnen ze allerlei vragen stellen. Naast de clubs, geven we nu ook kleine cadeautjes, zoals pennen en notablockjes, aan leerlingen die het goed doen in STEM. Sinds we dat doen, doen de leerlingen het veel beter, zeker de meisjes", knikt Marie Solange Nyirazaninka overtuigd.

De uitdaging van morgen: klimaatsverandering

Overall ter wereld worden de gevolgen van de klimaatsverandering steeds duidelijker, ook in Rwanda. Rwanda is in het bijzonder vatbaar voor overstromingen, aardverschuivingen en droogte. Om de gevolgen in te dijken, heeft de Rwandese overheid gekozen voor een milieuvriendelijk beleid in alle sectoren van de economie en voor groene groei. Wist je dat plastic zakjes al sinds 2006 verboden zijn in Rwanda? Het is ook daarom dat duurzame ontwikkeling opgenomen werd als een transversaal thema in het nieuwe curriculum. VVOB doet ook een duits in het zakje door de lerarenopleiding in Mururu te helpen vergroenen, een bron van inspiratie voor andere opleidingen in het land!

Net als Rwanda, wordt ook Zuid-Afrika hard getroffen door de gevolgen van de opwarming van de aarde. De temperatuur stijgt in Zuid-Afrika gemiddeld twee keer sneller dan het globaal gemiddelde. In 2011 bracht de regering de 'National Climate Change Response White Paper' uit. Een van de punten in dat beleid is het integreren van duurzame ontwikkeling in het onderwijssysteem. Tot nu toe is dat beleid nog niet in de praktijk omgezet. Om daar verandering in te brengen, sloeg VVOB afgelopen september de handen in elkaar met GreenMatter, een Zuid-Afrikaanse NGO. Samen lanceerden we 'Keep it Cool'. Dit project begeleidt leerkrachten van 100 secundaire scholen in Kwazulu Natal, Oostkaap en Limpopo – de dichtstbevolkte provincies van Zuid-Afrika – om innovatieve projecten rond klimaatsverandering en de opwarming van de aarde op te zetten op school.

Educatie voor duurzame ontwikkeling is een rode draad binnen alle VVOB-programma's. In Cambodja ontwikkelde VVOB een eco-handleiding voor groene scholen. In Ecuador ondersteunt één van onze projecten jongeren om de vaardigheden te ontwikkelen die ze nodig hebben om te werken in de sector van duurzaam toerisme.

Hoog bezoek in Rwanda

Afgelopen september bracht Herman Van Rompuy, voormalig voorzitter van de Europese Raad en voormalig premier van België, een zesdaags bezoek aan de projecten van VVOB in Rwanda. Als Goodwill Ambassadeur voor VVOB hoopte hij meer inzicht te krijgen in de prioriteiten binnen de onderwijssector in Rwanda en de samenwerking tussen VVOB en de regering te bevorderen om samen de kwaliteit van het onderwijs in het land te versterken.

In Duha Complex, een school in het district Rwamagana, sprak Van Rompuy met twee STEM-vakverantwoordelijken en een mentor die deelgenomen hadden aan VVOB's opleidingen rond coaching en mentoring. Mentor Aimable Mugisha legde hem uit hoe hij dankzij de opleiding een beter begrip heeft van het nieuwe, competentiegericht curriculum, en daarom zijn collega's nu beter kan begeleiden om datzelfde curriculum in de praktijk te brengen. Van Rompuy woonde ook een les bij en was aangenaam verrast door het groepswerk.

Naast het schoolbezoek, ontmoette Mr. Van Rompuy ook negen schoolleiders die samen een professionele leergemeenschap hadden opgezet na deelname aan de opleiding 'Effectief schoolleiderschap' van VVOB, de Faculteit Onderwijs van de Universiteit van Rwanda en de Rwandese Onderwijsraad. De schoolleiders bevestigden eensgezind: deze opleiding draagt bij aan betere schoolresultaten!

Initiële lerarenopleiding als hefboom om kwaliteit bso/tso te verbeteren

Secundair onderwijs – of dat nu algemeen, technisch of beroepsvormend is – is dé springplank naar werk. Om die sprong succesvol te maken, zijn bekwaame leerkrachten nodig. Maar in veel landen zijn lerarenopleidingen vooral gericht op het vormen van leerkrachten voor algemene vakken. De opleiding van technische en praktijkleerkrachten is minder goed uitgebouwd.

Drie partnerlanden hebben deze leerkrachten wél de hoogste prioriteit gegeven in hun samenwerking met VVOB. In 2019 (1) keurde Suriname het opleidingsprofiel voor leerkrachten lager secundair beroepsonderwijs goed en werd het nieuw curriculum voor de lerarenopleiding geïmplementeerd; (2) keurde Ecuador een nieuwe opleiding Pedagogie voor Leerkrachten Technisch Onderwijs goed; en (3) lanceerde VVOB in Uganda haar partnerschap met het National Instructors College Abilonino (NICA), de lerarenopleiding voor leerkrachten bso/tso.

Geen kwaliteitsvol bso/tso zonder kwaliteitsvolle lerarenopleiding

Om de vierde Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling (SDG4) te bereiken, heeft de wereld dringend nood aan een nieuwe generatie leerkrachten. Maar wereldwijd hebben het technisch en beroeps-onderwijs te kampen met een ernstig tekort aan gekwalificeerde leraren. Leerkrachten bso/tso hebben vaak – onterecht – te kampen met een lage status en een slecht salaris in vergelijking met collega's in het aso of in vergelijking met wat ze in het bedrijfsleven zouden kunnen verdienen. Bso/tso-leerlingen hebben bovendien vaak een erg kwetsbare achtergrond, wat extra aandacht vergt.

Een lerarenopleiding alleen kan geen antwoord bieden op dit alles, maar ze is wél belangrijk voor de motivatie en tevredenheid van leerkrachten. Een kwaliteitsvolle initiële lerarenopleiding verhoogt het zelfvertrouwen en de status van leerkrachten bso/tso en versterkt hun beroepsvaardigheden. In sommige landen, zoals in Ecuador, Suriname en Uganda, heeft beheersing van de juiste kwalificaties ook een positief effect op verloning. Investeren in een solide basis is ook economisch gezien bijzonder zinvol. Het opnemen van niet- of onder-gekwatificeerde leerkrachten in het systeem, om vervolgens hun kwalificaties te verbeteren via nascholing, is niet efficiënt.

Dubbele professionele identiteit

De competenties van leerkrachten hebben een doorslaggevend effect op de effectiviteit van de lessen die zij verzorgen. Voor leerkrachten bso/tso ligt de lat hoog, gezien hun unieke verantwoordelijkheid om leerlingen voor te bereiden op de wereld van het werk en op levenslang leren. Voor het leerkrachtenkorps dat technische en praktische vakken geeft, kunnen we zelfs spreken van een dubbele professionele identiteit. Zij moeten bepaalde beroepsvaardigheden meester zijn én pedagogisch-didactisch sterk staan om een brug te slaan tussen wat er op school geleerd wordt en wat de arbeidsmarkt vraagt. In een snel veranderende wereld wordt van hen ook verwacht dat zij nieuwe technologieën vlug onder de knie krijgen en voortdurend innoveren.

Met een curriculum dat technisch en pedagogisch-didactisch cursuswerk combineert, neemt de Lerarenopleiding Beroepsonderwijs (LOBO) in Suriname deze tweeledige professionele identiteit ter harte. Maar dat curriculum was aan herziening toe. Met steun van VVOB, Arteveldehogeschool en CVO KISP vatte LOBO het hernieuwingsproces aan. Eén van de eerste stappen was de formulering van een opleidingsprofiel voor leerkrachten lager secundair beroepsonderwijs.

In overleg met het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, LOBO en vertegenwoordigers van de arbeidswereld werden negen kerncompetenties voor LOBO-afgestudeerden geïdentificeerd en vertaald naar waarneembare gedragsindicatoren voor startbekwame leerkrachten. Het nieuwe onderwijsprofiel sluit perfect aan bij de dubbele professionele identiteit van de leerkrachten en werd in 2019 door minister Liliane Ferrier goedgekeurd.

Competenties voor startbekwame leerkrachten lager beroepsonderwijs in Suriname

- **Didactisch handelen** – LOBO-afgestudeerden realiseren een krachtige leeromgeving die gelijke kansen biedt aan elke leerling.
- **Pedagogisch handelen** – LOBO-afgestudeerden creëren middels de juiste pedagogische grondhouding een veilig leerklimaat, waarin leerlingen voortdurend gemotiveerd worden om actief te participeren.
- **Vakinhoudelijk bekwaam** – LOBO-afgestudeerden beschikken over specifieke kennis, beroepsvaardigheden en -attitudes.
- **Organiseren** – LOBO-afgestudeerden zijn in staat om complexe activiteiten en leerprocessen in de klas, de praktijkruimte en in schoolverband te plannen en structureren.
- **Vernieuwen** – LOBO-afgestudeerden werken voortdurend aan de eigen professionalisering om hun onderwijspraktijk te verbeteren.
- **Reflecteren** – LOBO-afgestudeerden reflecteren systematisch op het eigen handelen om hun onderwijspraktijk te verbeteren.
- **Samenwerken met collega's** – LOBO-afgestudeerden werken collegiaal samen met directie, leerkrachten en niet-lesgevend personeel om kwaliteit en zorg voor leerlingen te garanderen.
- **Samenwerken met de omgeving** – LOBO-afgestudeerden werken samen met relevante personen, instanties en bedrijven om een krachtige beroepsgerichte leeromgeving te creëren.
- **Omgaan met de thuissituatie** – LOBO-afgestudeerden engageren ouders en voogden om samen te werken aan de ontwikkeling van de leerling.

Geen kwaliteitsvolle lerarenopleiding zonder kwaliteitsvol curriculum

Het opleidingsprofiel voor leerkrachten lager secundair beroepsonderwijs was de start van een proces van curriculum-hernieuwing gericht op een betere integratie van vakinhoudelijke kennis, beroepsvaardigheid en pedagogisch-didactische competenties. Voor dit proces organiseerden LOBO-docenten zich onder impuls van VVOB in werkgroepen, te beginnen met twee technische gebieden – Bouwkunde; en Mode, Creatie en Commercie – en twee ontwerpteams voor de gebieden Pedagogie en Didactiek. Van deze aanpak werden belangrijke positieve effecten verwacht: professionele ontwikkeling van de lerarenopleiders; en vlotte implementatie van de curriculumhernieuwing, omdat de docenten zich eigenaar voelen van het veranderingsproces.

Tegen het einde van academiejaar 2018-2019 werd duidelijk hoe de negen kerncompetenties voor startbekwame leerkrachten en de leerresultaten konden toegepast worden op de gebieden Bouwkunde; Mode, Creatie en Commercie; Pedagogie; en Didactiek. De modules voor het eerste jaar LOBO werden ontwikkeld en voor het eerst toegepast in 2019-2020. LOBO-docenten observeerden elkaars lessen om intercollegiale samenwerking verder te bevorderen en de implementatie van het nieuwe curriculum te stimuleren.

Ondertussen ondersteunde VVOB de directie van LOBO bij het opzetten en vormen van een team voor interne kwaliteitszorg (IKZ) en het uitwerken van een kader voor IKZ. In het najaar van 2019 was het team klaar voor een eerste testcase: het screenen van de nieuwe modules voor Bouwkunde; Mode, Creatie en Commercie; Pedagogie; en Didactiek. Verbetervoorstellen werden gevalideerd door de ontwerpteams, die nu hun modules waar nodig konden herzien en verbeteren. Nu LOBO alle stappen van het curriculumhervormingsproces – analyse, ontwerp, realisatie, implementatie en evaluatie (ADDIE model) – helemaal heeft doorlopen met begeleiding en technische assistentie van VVOB, is het instituut ook klaar om zelf het proces voor andere technische gebieden op te starten. Tegen eind 2021 zal het curriculum hernieuwd zijn voor alle technische domeinen waarvoor LOBO leerkrachten opleidt.

“Dankzij dit professionaliseringstraject hebben we ons curriculum verbeterd waardoor we onze studenten niet alleen technische maar ook didactische vaardigheden bijbrengen”

Ike S. Muler, LOBO lerarenopleider, richtingscoördinator en lid van het curriculumontwerpteam Bouwkunde

Curriculumontwerp vanaf nul in Ecuador

In Ecuador heeft het Ministerie van Onderwijs nog niet zo lang geleden een loopbaanstructuur voor onderwijspersoneel ingevoerd die de kwalificaties van leerkrachten koppelt aan hun loonstructuur en doorgroeimogelijkheden. Dit heeft de vraag naar professionele ontwikkeling natuurlijk doen toenemen, ook bij leerkrachten tso, die vaak wel technische vaardigheden hebben, maar geen pedagogisch diploma. De uitdaging? Geen van de bestaande lerarenopleidingen had een specifiek aanbod voor deze doelgroep.

Om die lacune aan te pakken, werkte VVOB samen met de *Universidad Nacional de Educación* (UNAE), de *Pontificia Universidad Católica del Ecuador* (PUCE) en de *Universidad Técnica de Manabí* (UTM) om een opleiding Pedagogie voor Leerkrachten Technisch Onderwijs op te zetten volgens de accreditatievereisten van de Raad voor Hoger Onderwijs.

De UNAE heeft inmiddels haar eerste cohort ingeschreven. Aangezien veel van hen al voor de klas staan, verwachten we binnenkort een verbetering van de onderwijskwaliteit op schoolniveau. In 2019 heeft de Raad voor Hoger Onderwijs ook het curriculum goedgekeurd voor de opleiding die vanaf academiejaar 2020-2021 door de PUCE zal worden verstrekt.

Oefening baart kunst

Oefenlessen en vakdidactische stages zijn een essentieel onderdeel van een degelijke initiële lerarenopleiding. Het is belangrijk dat het curriculum van de lerarenopleiding een stevige koppeling maakt tussen theorie en praktische kennis en leservaring. Voor leerkrachten die technische en praktijkvakken geven is het daarnaast ook cruciaal om ervaring op te doen in het bedrijfsleven. Het kan bijzonder zinvol zijn om werkplekleren op te nemen in het curriculum van de lerarenopleiding en zo de dubbele professionele identiteit van leerkrachten bso/tso te ontplooiën.

Dat volgt Uganda ook, waar VVOB in 2019 een partnerschaps-overeenkomst heeft gesloten met het Ministerie van Onderwijs en Sport. Een van de operationele partners van VVOB in 'de parel van Afrika' is het *National Instructors College Abilonino* (NICA) - voorlopig de enige openbare hoger onderwijsinstelling die een initiële lerarenopleiding voor leerkrachten bso/tso aanbiedt. Tijdens hun tweejarige opleiding volgen de student leerkrachten van NICA twee keer zes weken lesstage en twee keer zes weken industriële opleiding om zowel de pedagogische als praktische vaardigheden te oefenen. Een van de prioriteiten van de ondersteuning van VVOB aan NICA is het optimaliseren van de leerkanalen tijdens die 24 weken, specifiek voor de student leerkrachten van de afdeling Landbouw. Aandachtspunten? Het verbeteren van de begeleiding door NICA-docenten, het versterken van het mentorschap en de omkadering door oefenscholen en gastinstellingen voor werkplekleren, en het creëren van een veilige leeromgeving voor de NICA-studenten.

“We kijken echt uit naar de steun van VVOB bij het uitrollen van competentiegericht landbouwonderwijs dat aandacht heeft voor het ontwikkelen van ondernemersvaardigheden. VVOB is nog vrij nieuw in Uganda, maar in de aanpak zien we nu al dat een stevige basis gelegd wordt voor impact op lange termijn.”

**Dr. Jane Egau, Commissaris
Departement voor Lerarenopleiding,
Ministerie van Onderwijs en Sport, Uganda**

Schaalvergroting en VVOB

Effectieve, schaalbare professionele ontwikkeling voor schoolleiders in Rwanda

In 2019 rondde een eerste groep van 550 schoolleiders een ICT-gestuurde training over Effectief Schoolleiderschap van de Faculteit Onderwijs van de Universiteit van Rwanda (officieel de *University of Rwanda - College of Education* (UR-CE)) succesvol af. Een jaar eerder volgden 234 lokale onderwijsinspecteurs – officieel ‘*sector education inspectors*’ (SEIs) – een cursus Mentoren en Coaching in Onderwijs, die hen in staat stelt professionele leergemeenschappen van schoolleiders te faciliteren. Eind 2021 zullen nog eens 1300 schoolleiders afstuderen. De cursussen zijn ontwikkeld in een ‘blended’ formaat en in samenwerking met VVOB onder het ‘*Leading, Teaching and Learning Together*’-programma (LTLT). Die cursussen zijn het resultaat van jarenlange investeringen gefocust op de professionele ontwikkeling van de schoolleiders in Rwanda. Het is dus echt mogelijk om effectieve professionele ontwikkeling voor schoolleiders op grote schaal te implementeren.

Effectief schoolleiderschap doet ertoe

Een van de basisprincipes van schaalbare interventies is dat ze tegemoetkomen aan een nood die objectief significant én aanhoudend is. Een nood die, met andere woorden, pijnlijk herkenbaar is voor potentiële begunstigen en die als dusdanig geïdentificeerd wordt in beleid.

In de eerste helft van de jaren 2000 onderging het onderwijssysteem in Rwanda een hervorming. De overheid combineerde haar ambitie om schooltoegang voor kinderen te versnellen met een proces van decentralisatie van onderwijsbevoegdheden naar het lokale overheidsniveau en de scholen. Het werd al snel duidelijk dat effectief schoolleiderschap in dit hervormingsproces zowel een kritieke voorwaarde als een kritieke uitdaging was. Schooldirecteuren, de belangrijkste leidinggevendenden, hebben een directe impact op de motivatie, verwachtingen en standaarden van hun leerkrachtenkorps. Ze hebben bovendien een belangrijk, zij het in-

direct, effect op de leerresultaten en het welzijn van hun leerlingen. Maar het Rwandese onderwijssysteem miste voldoende schoolleiders die in staat waren om de verschillende verbeterprocessen te initiëren en te implementeren om de hervorming te doen slagen. Om aan deze uitdaging de nodige aandacht te schenken, richtte het Ministerie van Onderwijs een ‘*School Leadership and Management Unit*’ op in 2011, die vanaf dag 1 mee ondersteund werd door VVOB. Een van de eerste belangrijke mijlpalen van de Unit was de formulering en introductie van professionele standaarden voor schoolleiders, gestuurd door de meest betrouwbare studies rond effectief schoolleiderschap.

Een innovatief en geloofwaardig model

Het ministerie ontwikkelde samen met VVOB twee modaliteiten voor de professionele ontwikkeling van schoolleiders:

- Een programma voor professionele ontwikkeling rond Effectief Schoolleiderschap, waarmee schoolleiders de competenties verwerven die ze nodig hebben om hun job goed te kunnen doen. Dit programma werd eerst aangeboden als een cursus van 12 maanden bij UR-CE. In 2016 al studeerden bijna 400 schoolleiders af.
- Professionele leergemeenschappen voor schoolleiders, die de kloof tussen de bestaande theorie, beleid en praktijk van schoolleiderschap dichten, en als forum fungeren om goede praktijken uit te wisselen. Tussen 2014 en 2016 leidde VVOB 120 lokale overheidsmedewerkers op tot facilitators van deze leergemeenschappen en tot coaches van de deelnemende schoolleiders.

De zichtbaarheid van deze concrete resultaten – bijvoorbeeld dankzij media-aandacht voor de diploma-uitreikingen – heeft mee gezorgd voor de geloofwaardigheid van het model. Verder maakte

VVOB snel werk van bewijsgrond om aan te tonen dat het model “werkt” en om meer en meer steun te vergaren in Rwanda en daarbuiten. Zo werd ‘early innovation’ budget gebruikt om aan te tonen dat bezorgdheden over culturele barrières rond coaching ongegrond zijn. Het concept van coaching werkte zelfs goed: SEIs zijn enthousiast en voelen zich *empowered*, terwijl schoolleiders hun tevredenheid uiten.

Opgenomen in het overheidssysteem

Onderwijs moet zowel kwaliteitsvol zijn als gelijke kansen bewaken. Om dat ook op grote schaal te realiseren, moeten we werken via de bestaande overheidssystemen. VVOB's strategie voor opschaling draait m.a.w. rond het verzekeren dat effectieve innovaties ook op hoger niveau aangenomen worden. Nauwe aansluiting bij het beleid, de structuren en de middelen van de overheid is cruciaal.

Wat volgt zijn een aantal belangrijke mijlpalen in de opschaling van het duo-model voor de continue professionele ontwikkeling van schoolleiders in Rwanda:

- Oprichting van de ‘School Leadership en Management Unit’;
- Opneming door de Unit van de professionele standaarden voor effectief schoolleiderschap;
- Stimulansen voor lokale overheidsmedewerkers om dit model te implementeren, door ervoor te zorgen (i) dat de overheid tussenkomt in de reiskosten voor SEIs en schoolleiders, zodat deze kunnen deelnemen aan de professionele leer gemeenschappen; (ii) dat mogelijkheden tot bijscholing voor districtsdirecteurs Onderwijs en SEIs permanent aangeboden worden;
- Officiële accreditatie van de cursussen Effectief Schoolleiderschap en Mentoren en Coaching in Onderwijs.

Opschalen gaat over meer dan “de cijfers halen”. Het gaat over duurzame verandering teweegbrengen in een onderwijssysteem door onderliggende structuren aan te passen en mechanismes te ondersteunen die het systeem op een gewenste manier doen werken.

Het potentieel van ICT aanwenden

Bereikcijfers blijven natuurlijk belangrijk, zeker als het thema een impact heeft op een groot aantal begunstigden, wat het geval is voor effectief schoolleiderschap. In dat opzicht zijn er een paar

logische voordelen verbonden aan ICT-gestuurd leren vergeleken met klassiek *face-to-face* leren. Het is kosten- en tijdsefficiënt, en maakt flexibel en gepersonaliseerd leren mogelijk dat studenten *ownership* geeft over hun eigen leertraject. De Rwandese overheid omarmt dat potentieel van ICT, met o.a. haar *Vision 2020* dat de langetermijnstrategie voor de ontwikkeling van Rwanda vastlegt en met de *National Open, Distance and eLearning Policy* dat ICT vooropstelt als een strategische hefboom voor oplossingen voor schooltoegang, onderwijskwaliteit, gelijke onderwijskansen...

Met LTLT biedt VVOB het origineel trainingsprogramma voor schoolleiders ook aan in een ‘blended’ versie. Schoolleiders die willen deelnemen aan de cursus Effectief Schoolleiderschap kunnen de content nu online terugvinden, en de ‘blended’ versie op het werk of thuis volgen. Tijdens de *face-to-face* sessies, die minder frequent georganiseerd worden, kunnen deelnemers hun kennis verder verdiepen. Interactieve leeractiviteiten werden ontwikkeld voor een onlineleersysteem (Moodle), alsook alternatieven voor situaties met beperkte connectiviteit. UR-CE docenten zijn verantwoordelijk voor deze cursussen. Zij werden door VVOB getraind in *e-tutoring*.

Een eerste analyse maakte duidelijk dat er nood was aan een gebruiksvriendelijke interface, gezien de beperkte digitale geletterdheid van de gebruikers. Verder investeerde VVOB in laptops voor scholen en in modems, internet en tablets voor SEIs. Die laatste gebruikten hun tablet voor monitoring en gegevensverzameling over hun leergemeenschappen. De online modaliteiten laten bovendien het ministerie toe om mechanismes op te zetten waarmee ze de professionele ontwikkeling van schoolleiders in het hele land opvolgen.

Focus behouden voor opschaling

Onderwijsinnovaties halen de fase van opschaling vaak niet. Niet omdat ze niet effectief zijn, maar omdat ze ophouden te bestaan eens het initieel budget op is. Opschaling is een doel op lange termijn: experts schatten dat het gemiddeld 15 jaar duurt vooraleer een pilootproject op nationaal niveau wordt uitgerold. Dat VVOB in Rwanda doorheen verschillende financieringscycli die focus heeft kunnen behouden, en extra middelen kon blijven aantrekken om die van het ministerie aan te vullen, is een knappe prestatie. Een slimme combinatie van verschillende bronnen maakt het huidige succes mogelijk: structurele financiering van de Belgische overheid, steun voor innovatie op korte termijn van het Verenigd Koninkrijk en een specifieke boost van Mastercard Foundation voor de ICT-innovatie en opschaling.

“Voor opschaling is bijna altijd een shift nodig van een projectmentaliteit naar een systeemmentaliteit”, zegt Larry Cooley van het bestuur van ELMA Foundation, ook een donor van VVOB in Rwanda. Het pad dat VVOB bewandeld heeft in Rwanda houdt waardevolle lessen in voor VVOB, haar donoren en overheidspartners.

*Uitwisseling tussen België
en onze andere partnerlanden*

Internationale dialoog zorgt voor een open blik

Wat VVOB in haar partnerlanden doet, brengt enorm veel nieuwe inzichten met zich mee en is dus een grote meerwaarde voor Vlaanderen. Internationale uitwisseling, dialoog en samenwerking verruimen de blik en bieden nieuwe inspiratie. Het creëren van duurzame banden tussen onderwijsprofessionals of tussen scholen zorgt bovendien voor de ontwikkeling van interculturele competenties en meer gelijke kansen in het onderwijs.

VVOB brengt deze (internationale) uitwisseling tot stand via drie verschillende programma's in België. eNSPIRED, Scholenbanden en Educaid.be bieden al jaren de nodige ondersteuning bij het tot stand brengen van deze internationale dialoog. En dat was in 2019 niet anders.

Dialogo en interactieve samenwerking centraal

Internationale samenwerking waarbij dialoog en interactie centraal staan, zal zorgen voor minder vooroordelen, want onbekend maakt onbemind. Daarom zet VVOB in op het uitbouwen van gelijkwaardige partnerschappen. VVOB streeft naar samenwerkingen die net dat stapje verder gaan, waarbij kritisch nadenken en openstaan voor veranderingen gestimuleerd worden.

eNSPIRED, Educaid.be en Scholenbanden richten zich in de eerste plaats op de Belgische onderwijs- en ontwikkelingssector waarbij het telkens draait rond 'leren van en met elkaar'.

eNSPIRED: grenzeloos leren over gender en meertaligheid

Het concept voor eNSPIRED begon in 2014 en kende sindsdien een hele evolutie. Intussen is het programma in haar huidige vorm een vaste waarde in het Vlaamse onderwijsveld. Samen met haar partners – de Vlaamse hogescholen en pedagogische begeleidingsdiensten – geeft eNSPIRED onderwijspraktijken uit het Zuiden een plaats in het curriculum van de lerarenopleiding en in vormingen voor leerkrachten en schoolleiders. Minder welvarende landen in het Zuiden worstelen vaak al langer met uitdagingen rond gelijke onderwijskansen, en Vlaanderen kan veel leren van hun aanpak. Dat reflectief leerproces faciliteert eNSPIRED met een jaarlijks gastcollege en leerweek rond een vast thema. Lerarenopleiders, pedagogische begeleiders, (student)leerkrachten en schoolleiders worden zo blootgesteld aan frisse adviezen van internationale onderwijsexperts.

Voor academiejaar 2018-2019 was gender de rode draad doorheen alle eNSPIRED-activiteiten. In maart vond de internationale leerweek plaats. eNSPIRED ontving enkele genderexperten uit VVOB-partnerlanden Rwanda en Cambodja voor een internationale uitwisseling over het thema. Dankzij projecten als TIGER in Cambodja en Girls on Mars in Rwanda, was VVOB niet aan haar proefstuk toe in het genderdebat. Om haar expertise meer kracht bij te zetten, werkte VVOB nauw samen met genderorganisaties: Forum for African Women Educationalists (FAWE) uit Rwanda en Gender and Development for Cambodia (GADC). En natuurlijk mocht ook VVOB's GRP-K toolkit ('genderresponsieve pedagogiek in het kleuteronderwijs') niet ontbreken.

Op 20 en 21 maart gooide het eNSPIRED-team de deuren open voor het grote publiek. Deelnemers konden kiezen uit een uitgebreid aanbod aan inspirerende werkwinkels waar internationale genderuitdagingen onder de loep werden genomen en waar op zoek werd gegaan naar concrete oplossingen om genderstereotypen te bannen uit het klaslokaal. De bezoekers uit Rwanda spraken onder meer over het feit dat ondanks de hoopvolle weg die hun land reeds heeft afgelegd toch niet alles rozengleur en maneschijn is. De genderuitdagingen die wij in Vlaanderen bestrijden, blijken ook in Rwanda realiteit. Daarnaast brachten de experts uit Cambodja goede praktijken waarmee ze gender op de onderwijsagenda plaatsten en die een positief klimaat creëren voor verandering.

In september 2019 startte de eNSPIRED-werkgroep met de voorbereidingen voor het schooljaar 2019-2020. 'Meertaligheid' werd het jaarthema met op 13 november een gastcollege met Kathleen Heugh (University of South Australia), Piet Van Avermaet (Steunpunt Diversiteit en Leren van de Universiteit Gent), Sven Gatz (Brussels minister van Meertaligheid), Ayse Isçi (Onderwijscentrum Gent) en moderator Jill Surmont (Vrij Universiteit Brussel). Samen met de deelnemers zochten ze naar mogelijkheden om de moedertalen van alle leerlingen op een positieve manier een plaats te geven op school.

Het functioneel inzetten van thuistalen in de klas is een enorme troef. Het zorgt enerzijds voor inclusie van kinderen met bijvoorbeeld een migratieachtergrond en anderzijds verrijkt het ook de kinderen die de dominante taal of officiële taal uit de regio spreken. De ene taal bevat immers andere kennis dan de andere taal. Zo kunnen kinderen ontzettend veel leren van elkaar."

Kathleen Heugh tijdens het gastcollege

Scholenbanden: internationale partnerschappen

Waar eNSPIRED zich vooral richt op de internationaliseringszin van lerarenopleiders en pedagogisch begeleiders, richt Scholenbanden zich in de eerste plaats (maar niet uitsluitend) op de ontwikkeling van wereldburgerschapscompetenties bij Vlaamse leerkrachten en schoolleiders. Zij bereiken op hun beurt dan weer leerlingen van in de kleuterklas tot in het laatste jaar van het secundair onderwijs. Dat doet het programma door duurzame en betekenisvolle partnerschappen op te zetten en te faciliteren tussen Vlaamse scholen en scholen in het buitenland. In 2019 werden deze internationale partnerschappen extra in de verf gezet tijdens de twee vormings- en ontmoetingsmomenten. Scholenbanden had namelijk twee keer het genoegen om bezoek uit het Globale Zuiden te ontvangen.

Zo vormde De Pianofabriek op 18 maart het decor van een interactief uitwisselingsmoment waar leerkrachten en schoolleiders zich lieten inspireren rond hun scholenband. Samen met collega's wisselden ze tips uit rond de uitwerking van een scholenband en gingen ze op zoek naar antwoorden op enkele praktische vragen rond de samenwerking met hun partnerschool. Onderwerpen als de meest efficiënte communicatiekanalen, fondsenwerving voor een scholenband of het actieplan, passeerden de revue. Een geslaagde oefening, zo blijkt uit de (anonieme) reactie van een deelnemer: "Het is inspirerend om met iedereen samen te komen. Het opent je blik en geeft je nieuwe inzichten in hoe je een scholenband kan uitbouwen of bepaalde activiteiten beter vorm kan geven."

Nadien konden deelnemers kennismaken met onderwijsexperten uit Cambodja en Rwanda. Zij waren op bezoek in België naar

aanleiding van de internationale eNSPIRED leerweek en gaven een unieke blik op de onderwijsrealiteit en genderuitdagingen in hun land. Na deze inleiding schoven ze mee aan bij één van de conversatietafels, waar gender de rode draad vormde. Praktijkvoorbeelden illustreerden hoe vooroordelen rond gender ook in Vlaanderen nog te vaak ongewild een weg vinden naar het klaslokaal. "Deze denkoefening over de grenzen heen opende mijn ogen en deed me inzien hoe ik onbewust zelf in stereotypen herval wanneer ik voor de klas sta", deelt een leerkracht na afloop in een anonieme evaluatie. "Zo zal ik in de toekomst twee keer nadenken voor ik de vraag stel welke *sterke jongens* me kunnen helpen een bank te verplaatsen!"

Op 13 november vond het tweede vormings- en ontmoetingsmoment plaats. Een 15-tal leerkrachten verzamelde in het Bernarduscollege in Oudenaarde om inspiratie op te doen rond

eNSPIRED en Scholenbanden te gast op de ANGEL conferentie 2019

Op 9 en 10 mei 2019 nam VVOB deel aan de ANGEL Conferentie. Deze conferentie, georganiseerd door het Academic Network on Global Education and Learning, verzamelde academici, onderzoekers, beleidsmakers en ervaringsdeskundigen van over de hele wereld om onder andere uit te wisselen over de uitdagingen voor wereldburgerschapseducatie. De collega's van de eNSPIRED- en Scholenbandenprogramma's gaven een presentatie over hoe VVOB de ontwikkeling van wereldburgerschapscompetenties faciliteert bij leerkrachten. Ze hadden daarbij speciale aandacht voor het belang van cross-cultureel leren en de contacttheorie om tot attitudeverandering te komen.

scholenbandactiviteiten en het organiseren van een bezoek van de partnerschool. Dat laatste was extra relevant aangezien het Bernarduscollege net op dat moment haar Rwandese collega's te gast had. De ideale gelegenheid dus om ervaringen en tips uit te wisselen. Zo gaf leerkracht Gladys van het GO! Atheneum Mariakerke een woordje uitleg over hoe je zo'n bezoek vlekkeloos kan laten verlopen.

Educaid.be versterkt Belgische ontwikkelingsorganisaties

Als platform voor structureel overleg voor Belgische ontwikkelingsorganisaties actief rond onderwijs en vorming, helpt Educaid.be het ontwikkelingsbeleid verder uit te bouwen en te ondersteunen en de kwaliteit van Belgische onderwijsprogramma's in het Zuiden te verbeteren.

Het jaarlijkse hoogtepunt van Educaid.be is de internationale conferentie. In 2019 luidde de titel van deze bijeenkomst

'Education and Displacement. Challenges and approaches to providing quality education to refugees and displaced people in the Global South'. Er zijn meer mensen op de vlucht dan ooit tevoren: bijna 25,4 miljoen. De uitdagingen waarmee zij geconfronteerd worden, zijn immens. En kwaliteitsvol onderwijs is daar één van. De conferentie bracht experts uit de hele wereld naar Brussel om samen met de deelnemers na te denken over duurzame onderwijsoplossingen voor kinderen op de vlucht. Wie er niet kon bij zijn of deze inspirerende bijeenkomst graag nog eens wil herbeleven, kan kijken naar het videoverslag op de Educaid.be website.

Een belangrijke functie van Educaid.be is het ondersteunen van haar lidorganisaties (en het bredere publiek) door expertise te verschaffen rond onderwijs. In dit kader organiseerde Educaid.be dit jaar, behalve de conferentie, ook enkele kleinschaligere bijeenkomsten. Tijdens een workshop in januari vroeg Educaid.be samen met Plan International België meer aandacht voor de ontwikkeling en onderwijs van het jonge kind in de Belgische ontwikkelingssamenwerking. In maart vertelde Joséphine Kobusingye van FAWE over de ervaringen met gender in onderwijs in Rwanda. In het najaar kwam Kathleen Heugh (University of South Australia), ook te gast op het eNSPIRED gastcollege, spreken over meertaligheid in het onderwijs. Tot slot spraken twee experts, Annelore Verhagen (OECD) en Kevin Hempel (Prospera Consulting), over '*Methods and tools for the identification of skills, trades and promising sectors*'.

Verder werkten de leden van het platform in 2019 aan twee publicaties. '*Digital for Education*' gaat dieper in op de mogelijkheden, uitdagingen en risico's van digitalisering in het onderwijs. De methodologische fiche '*How to better integrate environmental and climate issues into education and training programmes*' biedt een kader om milieu- en klimaatkwesties te integreren in onderwijs- en vormingsprogramma's. Beide publicaties zijn te raadplegen op de website van Educaid.be.

Educaid.be zorgde in 2019 opnieuw voor een heleboel nieuwe inzichten op vlak van onderwijs.

Officiële lancering 2019 GEM Report

De conferentie was de aangewezen gelegenheid voor de officiële lancering in België van het 2019 Global Education Monitoring Report '*Migration, displacement & education: Building bridges, not walls*'. Anna D'Addio, Senior Education Advisor bij het GEM Report team, kwam de belangrijkste vaststellingen toelichten. Ze stelde zeven actiepunten voor waar landen zich aan moeten houden en benadrukte dat het enorm belangrijk is om rekening te houden met de specifieke noden en behoeften van kinderen op de vlucht. Daarbij is gepaste ondersteuning van leerkrachten een noodzakelijk element.

Overzicht van ons netwerk

België

Educaid.be

- Is een platform voor uitwisseling en samenwerking tussen Belgische ontwikkelingsactoren om de onderwijssector in internationale samenwerking te versterken en te verdedigen.

📍 België

🤝 APEFE; 48 ledenorganisaties (details: zie www.educaid.be)

🇧🇪 België

eNSPIRED

- Faciliteert een dialoog over gelijke onderwijskansen tussen internationale experts die de lespraktijk van (toekomstige) Belgische onderwijzers inspireert.

📍 Vlaamse Gemeenschap

🤝 10 hogescholen; 2 onderwijskoepels; 2 universiteiten; CVO Kisp; RoSa vzw; UNICEF Belgium (details: zie www.inspired.net)

🇧🇪 België

Scholenbanden

- Bouwt partnerschappen tussen scholen in België en scholen in het Globale Zuiden om wereldburgerschapscompetenties en uitwisselingen over de SDG's te stimuleren bij leerlingen en leerkrachten.

📍 Vlaamse Gemeenschap

🤝 VIA Don Bosco; 96 scholen (48 in België, 48 in het Zuiden; zie www.scholenbanden.be)

🇧🇪 Vlaanderen

DR Congo

ETAGE (de kwaliteit van technisch onderwijs en landbouwondernemerschap verbeteren)

- Integreert ondernemerschapsonderwijs in secundaire landbouwscholen via professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders.

📍 Provincie Kongo Central (onderwijsprovincies 1, 2 en 3)

🤝 Ministère d'Éducation Primaire, Secondaire et Professionnel; Onderwijsinspectie

🇧🇪 België

Cambodja

SMART (wiskundelessen verbeteren in lager onderwijs)

- Versterkt de manier waarop wiskunde wordt gegeven in het lager onderwijs via verbeterde lerarenopleiding.

📍 Provincies Phnom Penh, Battambang, Kandal en Kampong Cham

🤝 Ministry of Education, Youth and Sport

🇧🇪 België

TIGER (lesgeven voor meer gendergelijkheid en -responsiviteit)

- Implementeert een genderresponsieve pedagogie in lager en lager secundair onderwijs via professionele ontwikkeling van studentleerkrachten, leerkrachten en schoolleiders, en via engagement vanuit de gemeenschap.

📍 Provincie Battambang

🤝 Ministry of Education, Youth and Sport; Ministry of Women's Affairs; Puthi Komar Organization; Kampuchean Action for Primary Education; Gender and Development for Cambodia; 5 lokale ngo's

🇧🇪 België; Europese Unie

Nascholingspakket voor wiskundeleerkrachten

- Verbeterd wiskundelessen in het eerste jaar van het lager onderwijs via professionele ontwikkeling van startende en ervaren leerkrachten.

📍 Siem Reap provincie (pilot)

🤝 Ministry of Education, Youth and Sport

🇧🇪 UNESCO

LUCA
SCHOOL
OF
ARTS

KU LEUVEN HVA
ONDERZOEKINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

arteveldehogeschool

PXL

Legende

- Focus
- 📍 Regio
- 🤝 Lokale partners
- 💰 Financiële partners
- Logo's: expertisepartners

Ecuador

F-EFTP (technisch en professioneel onderwijs versterken)

- Verhoogt de relevantie van tso via professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders voor verhoogde kansen op waardig werk.
- 📍 Provincies van Esmeraldas, Manabí en Santo Domingo de los Tsáchilas
- 🤝 Ministry of Education; Pontifical Catholic University of Ecuador; Universidad Técnica de Manabí
- 💰 België

Skilling for Sustainable Tourism

- Versterkt de relevantie en duurzaamheid van toerismevakken in secundaire scholen via de professionele ontwikkeling van leerkrachten.
- 📍 Provincie Manabí en Cantón Quito
- 🤝 Ministry of Education; Ministry of Tourism
- 💰 België; Dubai Cares

Rwanda

Girls on MARS (wiskundelessen verbeteren)

- Verbetert wiskundelessen in lager onderwijs (met speciale aandacht voor meisjes) via professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders.
- 📍 Eastern Province en Western Province
- 🤝 Ministry of Education; Rwanda Education Board; University of Rwanda – College of Education; Rwanda Environmental Management Authority; FAWE
- 💰 België

Inductiesysteem voor startende leerkrachten

- Focust op mentoring, opvolging en toezicht van startende lagere schoolleerkrachten.
- 📍 Eastern Province en Western Province
- 🤝 Ministry of Education; Rwanda Education Board; University of Rwanda – College of Education
- 💰 België; The ELMA Foundation

Leaders in Teaching

- Versterkt professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders via diplomacursussen en professionele leer-gemeenschappen.
- 📍 Eastern Province, Western Province, Northern Province en Southern Province
- 🤝 Ministry of Education; Rwanda Education Board; University of Rwanda – College of Education; FAWE
- 💰 Mastercard Foundation

Zuid-Afrika

Literacy Boost (leesvaardigheden)

- Verbeterd leesvaardigheden in lager onderwijs via professionele ontwikkeling van schoolleiders.
- 📍 Provincie Vrystaat
- 🤝 Department of Basic Education; Save the Children South Africa
- 🏠 USAID

LT4Diversity (leiding- en lesgeven voor diversiteit)

- Implementeert inclusieve pedagogie in lager onderwijs via professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders.
- 📍 Pretoria, provincies Vrystaat en KwaZulu-Natal
- 🤝 Department of Basic Education; South African Council of Educators (SACE); South African Principals Association (SAPA)
- 🏠 België

Teaching and Learning for Inclusive Education

- Pakt leerbarrières in lager onderwijs aan via professionele ontwikkeling van studentleerkrachten en leerkrachten.
- 📍 Provincies van Vrystaat, Noord-Kaap en Noordwest
- 🤝 Department of Basic Education (DBE); Inclusive Education South Africa; University of Witwatersrand (Wits); University of the Free State (UFS); North-West University (NWU)
- 🏠 België; Europese Unie

Keep it Cool (klimaatonderwijs)

- Integreert klimaatonderwijs in scholen en klassen via professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders, en verhoogt coherentie van het thema op alle beleidsniveaus.
- 📍 Provincies Eastern Cape, KwaZulu-Natal, Limpopo
- 🤝 GreenMatter, Department of Environmental Affairs, Department of Basic Education, Department of Higher Education and Training, Universities involved with Fundisa for Change
- 🏠 Vlaanderen

GRP4ECE (genderresponsieve pedagogie)

- Promoot genderresponsieve pedagogie in kleuteronderwijs via professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders.
- 📍 Provincie KwaZulu-Natal
- 🤝 Department of Basic Education (DBE), Provincial KwaZulu-Natal Department of Education (KZNDOE), South African Council of Educators (SACE)
- 🏠 België

UNIVERSITEIT
GENT

katholieke hogeschool
associatie KU Leuven

KU LEUVEN

Suriname

iGROW (initiatief voor genderresponsief onderwijs)

- Creëert genderresponsieve, veilige en stimulerende lagere beroepsscholen via een schoolbrede aanpak.
- 📍 Districten van Marowijne en Paramaribo
- 🤝 Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur; Centrum voor Nascholing Suriname (CENASU); Institute for Graduate Studies and Research in Suriname; Stichting Lobi/YAM; Pro Health; Stichting YES
- 🏠 België; Europese Unie

PROGRESS LBO (effectiviteit verhogen van lagere beroepsscholen)

- Versterkt de kwaliteit en relevantie van lagere beroepsscholen via de professionele ontwikkeling van studentleerkrachten en leerkrachten voor verhoogde kansen op waardig werk voor jongeren.
- 📍 Nationaal
- 🤝 Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur; Lerarenopleiding Beroepsonderwijs; Centrum voor Nascholing Suriname (CENASU)
- 🏠 België

Uganda

From classroom to land: Teaching Agriculture Practically

- Verzekert kwaliteitsvol en relevant landbouwonderwijs via professionele ontwikkeling van studentleerkrachten en leerkrachten.
- 📍 Central Region, Northern Region
- 🤝 Ministry of Education and Sports (MoES); NTC Mubende; NTC Unyama; National Instructors College Abilonino (NICA)
- 🏠 België

Vietnam

BaMi (mitigeren van leerbarrières van kleuters in kansarme en etnisch diverse districten)

- Identificeert en mitigeert leerbarrières in kleuteronderwijs via professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders.
- 📍 Provincies van Kon Tum, Quang Nam en Quang Ngai
- 🤝 Ministry of Education and Training
- 🇧🇪 België

GENTLE (genderresponsief lesgeven en leren op jonge leeftijd)

- Implementeert genderresponsief spelonderwijs leren in kleuteronderwijs via professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders.
- 📍 Provincies van Quang Nam en Quang Ngai
- 🤝 Ministry of Education and Training; Research Center for Gender, Family and Environment in Development
- 🇪🇺 Europese Unie; België

CITIES (kleuteronderwijs in stedelijke context)

- Identificeert en mitigeert leerbarrières die eigen zijn aan stedelijke contexten in kleuteronderwijs via professionele ontwikkeling van leerkrachten (INSET) en schoolleiders.
- 📍 Da Nang (Son Tra district)
- 🤝 Ministry of Education and Training (MoET); Da Nang Department of Education and Training (DOET), University of Science and Education (University of Da Nang)
- 🇵🇹 Porticus

iPLAY (spelonderwijs leren)

- Integreert pedagogieën van spelonderwijs leren in lager onderwijs via professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders.
- 📍 Provincies van Thai Nguyen, Hanoi, Quang Tri, Da Nang, Quang Ngai, Ho Chi Minh City, Lai Chau, Ha Giang
- 🤝 Ministry of Education and Training (MoET); National Women's Union (NWU); Hanoi (HNUE), Ho Chi Minh City (HCMCUE) and Da Nang (DNUE) University of Education
- 🇳🇱 The LEGO Foundation

KdG Karel de Grote Hogeschool

Zambia

Catch Up (remediërend lesgeven)

- Implementeert remediërend lesgeven in lager onderwijs via professionele ontwikkeling van leerkrachten rond de Teaching at the Right Level methodologie.
- 📍 Eastern Province; Southern Province
- 🤝 Ministry of General Education; Pratham; J-PAL Africa; Innovations for Poverty Action; UNICEF; University of Cape Town; Massachusetts Institute of Technology (MIT), TaRL Africa
- 🇺🇸 USAID; Co-impact

Effectieve systemen voor lespraktijken in kleuteronderwijs II

- Versterkt leerkrachten en schoolleiders om kleuterstudent-leerkrachten te voorzien van kwaliteitsvol mentorschap tijdens hun praktijkstage.
- 📍 Central Province
- 🤝 Ministry of General Education; Examinations Council of Zambia; Malcom Moffat College of Education; Kitwe College of Education
- 🇧🇪 België; The ELMA Foundation

STEEL (lerarenopleiding ondersteunen voor kleuteronderwijs)

- Ondersteunt de invoering van spelonderwijs leren in kleuteronderwijs via de professionele ontwikkeling van studentleerkrachten, leerkrachten en schoolleiders.
- 📍 Central Province
- 🤝 Ministry of General Education; Examinations Council of Zambia; Malcom Moffat College of Education; Kitwe College of Education; Chalimbana University; FAWE
- 🇧🇪 België

Onze expertise wereldwijd gedeeld in 2019

Voor VVOB is het behalen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen tegen 2030 een prioriteit. Maar dat kunnen we niet alleen. Daarom gaan we in op elke opportuniteit – en creëren we er zelf – om zoveel mogelijk onze ervaringen en lessen te delen met anderen.

Ook in 2019 stond VVOB meermaals zij-aan-zij met gelijkgezinde organisaties om uit te wisselen rond de beste manieren om van kwaliteitsvol onderwijs en gendergelijkheid een realiteit te maken. Wat volgt zijn een paar van onze favoriete momenten.

Integriteit: een basiswaarde van VVOB

In 2018 ondertekende VVOB als een van de eerste Belgische organisaties het Integriteitscharter van Alexander De Croo, Minister van Ontwikkelingssamenwerking. In 2019 gingen we ook zelf aan de slag: we vernieuwden ons **integriteitsbeleid** en legden het met succes voor ter goedkeuring aan onze Raad van Bestuur.

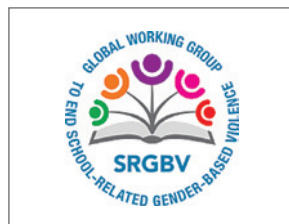
Alle medewerkers ontvingen het beleid in brochurevorm en belangrijke sleutelfiguren – onder wie de focal person Integriteit en de programmamanagers van de lokale teams – volgden workshops over omgaan met integriteitsissues. In 2019 werden 4 cases van potentiële integriteitsschendingen gerapporteerd. De procedure werd opgestart, wat resulteerde in 3 ontslagen en 1 remediëringstraject.

Mee de globale agenda bepalen

De **Dubai Verklaring voor The Future of Teaching van de Teacher Task Force** was het resultaat van vier dagen overleg tijdens het Policy Dialogue Forum van de Teacher Task Force van

UNESCO, waar VVOB deel van uitmaakt. De debatten gingen over hoe de manier waarop leren gebeurt in de 21ste eeuw een invloed zou moeten hebben op de opleiding van leerkrachten en hun lespraktijken. VVOB gebruikte dit platform om het belang uit te lichten van o.a. genderresponsief onderwijs en aanvangsbegeleiding voor startende leerkrachten.

VVOB is sinds kort ook lid van de **Global Working Group to End School-related Gender-based Violence** en nam zo in 2019 voor het eerst deel aan het symposium. Samen met de organisatoren UN Girls' Education Initiative en UNESCO, en 30+ andere internationale organisaties die werken aan gendergelijkheid en onderwijs voor meisjes, gingen we in op oplossingen voor schoolgerelateerd, gendergebaseerd geweld die contextrelevant zijn en bespraken we de volgende stappen richting veilige leeromgevingen voor alle kinderen.

In 2019 bracht Solutions for Youth Employment (S4YE), een netwerk georganiseerd door de Wereldbank, haar partners samen voor de **S4YE Partner Summit** rond meer en betere werkgelegenheid

voor jongeren. Met VVOB – toen nog kandidaat-lid – presenteerden we onze aanpak in Ecuador om partners binnen het tso- en bso-veld samen te brengen met actoren binnen de toerismesector. Zo leren jongeren de skills die ze nodig hebben om werk te vinden in die belangrijke sector. Later in het jaar werd VVOB opgenomen in het S4YE Impact Portfolio.

Het opnemen voor 1,2 miljard jongeren

Onze reeks *technical briefs*, *Putting SDG4 into practice*, bestaat nu uit vier publicaties. De laatste is getiteld **'Enhancing adolescent wellbeing, learning and opportunities'**. We zoomen in op kwaliteitsvol secundair onderwijs en het belangrijk verschil dat het kan maken voor adolescenten, en in het bijzonder voor meisjes en andere kwetsbare groepen.

We focussen op (i) gelijkheid, (ii) veilige en behulpzame schoolomgevingen en (iii) vlotte transities naar de arbeidsmarkt en verder studeren. Lezers leren hoe VVOB deze aanpak in de praktijk zet in haar partnerlanden. Onze technical briefs zijn vrij verkrijgbaar op onze website (in het Engels).

In Suriname piloteert VVOB een brede-schoolaanpak van schoolgerelateerd, gendergebaseerd geweld en veilige leeromgevingen in het lager beroepsonderwijs, dat veel kwetsbare jongeren bedient.

De resultaten van het project – iGROW genoemd – werden op het **iGROW symposium** gepresenteerd. Zo verwerpt nu een groter aantal studenten genderstereotypes en durven meer jongeren bepaalde (niet alle) vormen van geweld rapporteren. Ook schoolleiders zijn zich bewuster van het concept.

Op het **Internationaal Forum over TVET** (tso en bso) in Latijns-Amerika van IIEP-UNESCO, lichtten collega's uit Ecuador uit waarom het belangrijk is om de privésector te betrekken bij het beleid

rond tso en bso. We spraken uit ervaring over hoe betekenisvolle partnerschappen tussen scholen en bedrijven de kansen van studenten op waardig werk verhogen. Zo biedt de privésector leer materiaal en werkplekleren voor leerkrachten én studenten aan, om in ruil bekwame scholieren te kunnen rekruteren.

Bijdragen tot internationale conferenties

In 2019 draaide het **UKFIET Education and Development Forum** drie dagen lang rond de toekomst en uitdagingen van inclusief onderwijs. Gelijke onderwijskansen maakt integraal deel uit van VVOB's

definitie van kwaliteitsvol onderwijs, en we gingen graag in op de mogelijkheid om onze aanpak voor inclusief onderwijs in Zuid-Afrika en Rwanda te duiden.

De **Africa Play Conferentie 2019** was de eerste in haar soort en onderzocht hoe spelenderwijs leren een positieve impact heeft op de ontwikkeling van jonge kinderen, en hoe die pedagogie integraal deel kan uitmaken van onderwijssystemen. VVOB introduceerde er onder andere onze toolkit voor genderresponsief kleuteronderwijs (waarover je elders in dit verslag meer kan lezen) en onze aanpak van spelenderwijs leren in Vietnam.

Op hun researchconferentie rond inclusief onderwijs bespraken leden van de **People's Action for Learning Network (PAL Network)** wetenschappelijk onderbouwde en contextrelevante manieren om ervoor te zorgen dat

alle leerlingen effectief leren. Ons Catch Up-project uit Zambia was een perfect voorbeeld: VVOB deelde hoe de daarin gebruikte methodologie voor remediërend lesgeven, Teaching at the Right Level, succesvol kon opgeschaald worden.

Financieel verslag

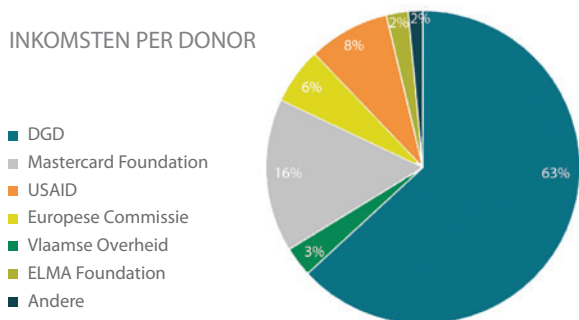
Inkomsten en uitgaven VVOB

De inkomsten van VVOB bedroegen 13.874.944 euro in 2019. Inzake inkomsten gaat het om een record in de geschiedenis van de organisatie. Het betekent tevens een stijging van 21% tegenover 2018. De afgelopen 8 jaren bedroegen de gemiddelde inkomsten 10.200.000 euro. De inkomsten van 2019 betekenen een stijging van meer dan 36% tegenover deze periode. Deze stijging is het gevolg van een bewuste strategie inzake donordiversificatie.

DGD is de grootste donor van de organisatie. In 2019 financierde DGD een bedrag van meer dan 8,8 miljoen euro. De bijdrage van de Vlaamse Overheid bestaat uit een structurele bijdrage inzake algemene werkingsmiddelen (270.000 euro) en specifieke projectbijdragen voor 'Scholenbanden' (137.000 euro). Daarnaast financiert de Vlaamse Overheid vanaf 2019 tevens een project rond klimaatonderwijs in Zuid-Afrika (45.000 euro in 2019).

Mastercard Foundation financierde de organisatie in 2019 voor meer dan 2,2 miljoen euro voor een specifiek onderwijsproject in Rwanda. Daarmee is Mastercard Foundation de 2de grootste donor (16% van inkomsten) van VVOB. USAID (ondersteuning in Zambia en Zuid-Afrika) nam 8% van de inkomsten voor haar rekening. De Europese Commissie (4 onderwijsprojecten in Cambodja, Suriname, Vietnam en Zuid-Afrika) droeg 6% van de inkomsten bij. Daarnaast wordt VVOB gefinancierd door o.a. ELMA Foundation, Dubai Cares Foundation, the LEGO Foundation, Porticus en UNESCO.

INKOMSTEN PER DONOR

Eigen vermogen

De capaciteit tot prefinanciering van programma's steeg met 9% tot 3.685.142 euro. Het gaat om middelen die op korte termijn liquide kunnen gemaakt worden: fondsen van de vereniging, bestemde fondsen, overgedragen resultaat en voorzieningen voor risico's. Omdat een groeiend aantal donoren betrokken is, worden meer voorzieningen aangelegd voor risico's op programma's in het Zuiden.

Resultaat en balans

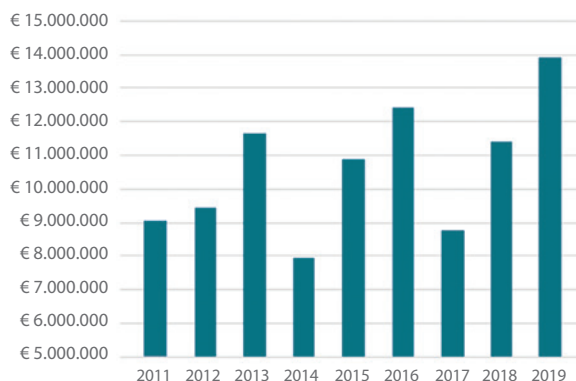
De winst van het boekjaar 2019 is 168.911 euro voor resultaatsaanwending. Deze winst wordt gebruikt om provisies aan te leggen inzake risico's bij nieuwe programma's alsook voor de financiering van het stijgende sociale passief. Na resultaatsaanwending bedraagt het resultaat 0 euro.

Het balanstotaal bedraagt 9.807.155 euro ten opzichte van 8.648.605 euro in 2018.

Audit

De Algemene Vergadering van 23 juni 2016 heeft BDO aangesteld als bedrijfscommissaris voor de boekjaren 2017, 2018 en 2019. BDO oordeelt zonder voorbehoud dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van het vermogen, de financiële toestand van de vzw, per 31 december 2019, alsook van haar resultaten over het boekjaar dat op die datum werd afgesloten, in overeenstemming met het in België van toepassing zijnde boekhoudkundig referentiestelsel.

INKOMSTEN

Balans

(alles in euro)

	2019	2018	2017
Activa			
A. Vaste activa	89.869	105.598	119.774
B. Vorderingen op ten hoogste één jaar	1.233.285	512.478	804.233
C. Liquide middelen en geldbeleggingen	8.474.092	8.005.621	8.122.310
D. Overlopende rekeningen	9.908	24.907	18.005
Totaal activa	9.807.155	8.648.605	9.064.322
Passiva			
A. Fondsen van de vereniging en overgedragen winst/verlies	3.007.905	2.838.994	2.802.304
B. Voorzieningen	677.237	537.716	443.690
C. Schulden op ten hoogste één jaar	6.122.013	5.271.894	5.818.328
Totaal passiva	9.807.155	8.648.605	9.064.322

Resultatenrekening

(alles in euro)

	2019	2018	2017
Kosten			
A. Structuurkosten	1.069.889	937.981	824.652
a. Diensten en diverse goederen	397.613	358.304	279.438
b. Personeelskosten	527.498	528.830	417.944
c. Afschrijvingen	23.077	26.957	33.077
d. Andere kosten	121.701	23.890	94.193
B. Beheerskosten	964.627	825.052	752.501
a. Personeelskosten	827.952	740.856	691.707
b. Audit, monitoring en evaluatie, leerprocessen	70.712	41.893	30.584
c. Andere	65.963	42.303	30.210
C. Operationele kosten (programmakosten)	11.671.518	9.599.398	7.195.592
a. DGD-programma	6.886.932	6.135.364	5.931.616
b. Scholenbanden (Vlaamse Overheid)	138.603	165.638	119.425
c. Andere programma's	4.645.983	3.298.396	1.144.552
Totaal kosten	13.706.034	11.362.431	8.772.746
Opbrengsten			
a. Subsidies	13.872.775	11.392.748	8.755.682
b. Financiële opbrengsten	2.119	6.373	165
c. Overige opbrengsten	50	0	27.997
Totaal opbrengsten	13.874.944	11.399.121	8.783.844
Resultaatsverwerking			
Resultaat vóór resultaatsaanwending	168.911	36.690	11.098
Overdracht vorig boekjaar	392.847	218.604	157.193
Onttrekking aan eigen vermogen	0	0	0
	561.758	255.294	168.291
Resultaatsaanwending	168.911	-137.553	-50.313
Overdracht huidig boekjaar	392.847	392.847	218.604

Tel. : +32 (0)2 778 01 00
Fax : +32 (0)2 771 56 56
www.bdo.be

The Corporate Village
Da Vincilaan 9 - Box E.6
Elsinore Building
B-1930 Zaventem

VERSLAG VAN DE COMMISSARIS AAN DE ALGEMENE VERGADERING VAN VLAAMSE VERENIGING VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN TECHNISCHE BIJSTAND (VVOB) VZW OVER HET BOEKJAAR AFGESLOTEN OP 31 DECEMBER 2019

In het kader van de wettelijke controle van de jaarrekening van VVOB VZW (de "Vereniging"), leggen wij u ons commissarisverslag voor. Dit bevat ons verslag over de jaarrekening en de overige door wet- en regelgeving gestelde eisen. Dit vormt een geheel en is ondeelbaar.

Wij werden benoemd in onze hoedanigheid van commissaris door de algemene vergadering van 21 juni 2017, overeenkomstig het voorstel van het bestuursorgaan. Ons mandaat loopt af op de datum van de algemene vergadering die beraadslaagt over de jaarrekening afgesloten op 31 december 2019. Wij hebben de wettelijke controle van de jaarrekening van VVOB VZW uitgevoerd gedurende 6 opeenvolgende boekjaren.

VERSLAG OVER DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Oordeel zonder voorbehoud

Wij hebben de wettelijke controle uitgevoerd van de jaarrekening van de Vereniging, die de balans op 31 december 2019 omvat, alsook de resultatenrekening van het boekjaar afgesloten op die datum en de toelichting, met een balanstotaal van 9.807.155,32 EUR en waarvan de resultatenrekening afsluit met een positief resultaat van het boekjaar van 168.910,58 EUR.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van het vermogen en de financiële toestand van de Vereniging per 31 december 2019, alsook van haar resultaten over het boekjaar dat op die datum is afgesloten, in overeenstemming met het in België van toepassing zijnde boekhoudkundig referentiestelsel.

Basis voor het oordeel zonder voorbehoud

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens de internationale controlestandaarden (ISA's) zoals van toepassing in België. Onze verantwoordelijkheden op grond van deze standaarden zijn verder beschreven in de sectie "Verantwoordelijkheden van de commissaris voor de controle van de jaarrekening" van ons verslag. Wij hebben alle deontologische vereisten die relevant zijn voor de controle van de jaarrekening in België nageleefd, met inbegrip van deze met betrekking tot de onafhankelijkheid.

Wij hebben van het bestuursorgaan en van de aangestelden van de Vereniging de voor onze controle vereiste ophelderingen en inlichtingen verkregen.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

BDO Bedrijfsrevisoren CVBA / BTW BE 0431.088.289 / RPR Brussel
BDO Réviseurs d'Entreprises SCRL / TVA BE 0431.088.289 / RPM Bruxelles

BDO Bedrijfsrevisoren - BDO Réviseurs d'Entreprises CVBA/SCRL, a cooperative company with limited liability, is a member of BDO International Limited, a UK company limited by guarantee, and forms part of the international BDO network of independent member firms.
BDO is the brand name for the BDO network and each of the BDO Member Firms.

Verantwoordelijkheden van het bestuursorgaan voor het opstellen van de jaarrekening

Het bestuursorgaan is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarrekening die een getrouw beeld geeft in overeenstemming met het in België van toepassing zijnde boekhoudkundig referentiestelsel, alsook voor de interne beheersing die het bestuursorgaan noodzakelijk acht voor het opstellen van de jaarrekening die geen afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of van fouten.

Bij het opstellen van de jaarrekening is het bestuursorgaan verantwoordelijk voor het inschatten van de mogelijkheid van de Vereniging om haar continuïteit te handhaven, het toelichten, indien van toepassing, van aangelegenheden die met continuïteit verband houden en het gebruiken van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuursorgaan het voornemen heeft om de Vereniging te liquideren of om de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of geen realistisch alternatief heeft dan dit te doen.

Verantwoordelijkheden van de commissaris voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstellingen zijn het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of van fouten en het uitbrengen van een commissarisverslag waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoog niveau van zekerheid, maar is geen garantie dat een controle die overeenkomstig de ISA's is uitgevoerd altijd een afwijking van materieel belang ontdekt wanneer die bestaat. Afwijkingen kunnen zich voordoen als gevolg van

fraude of fouten en worden als van materieel belang beschouwd indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat zij, individueel of gezamenlijk, de economische beslissingen genomen door gebruikers op basis van deze jaarrekening, beïnvloeden.

Bij de uitvoering van onze controle leven wij het wettelijk, reglementair en normatief kader dat van toepassing is op de controle van de jaarrekening in België na. Een wettelijke controle biedt evenwel geen zekerheid omtrent de toekomstige levensvatbaarheid van de Vereniging, noch omtrent de efficiëntie of de doeltreffendheid waarmee het bestuursorgaan de bedrijfsvoering van de Vereniging ter hand heeft genomen of zal nemen.

Als deel van een controle uitgevoerd overeenkomstig de ISA's, passen wij professionele oordeelsvorming toe en handhaven wij een professioneel-kritische instelling gedurende de controle. We voeren tevens de volgende werkzaamheden uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of van fouten, het bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden die op deze risico's inspelen en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Het risico van het niet detecteren van een van materieel belang zijnde afwijking is groter indien die afwijking het gevolg is van fraude dan indien zij het gevolg is van fouten, omdat bij fraude sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten om transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle, met als doel controlewerkzaamheden op te zetten die in de gegeven omstandigheden geschikt zijn maar die niet zijn gericht op het geven van een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing van de Vereniging;
- het evalueren van de geschiktheid van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van de door het bestuursorgaan gemaakte schattingen en van de daarop betrekking hebbende toelichtingen;
- het concluderen of de door het bestuursorgaan gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is, en het concluderen, op basis van de verkregen controle-informatie, of er een onzekerheid van materieel belang bestaat met betrekking tot gebeurtenissen of omstandigheden die significante twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de Vereniging om haar continuïteit te handhaven. Indien wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij ertoe gehouden om de aandacht in ons commissarisverslag te vestigen op de daarop betrekking hebbende toelichtingen in de jaarrekening, of, indien deze toelichtingen inadequaat zijn, om ons oordeel aan te passen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van ons commissarisverslag. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de Vereniging haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de algehele presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening, en van de vraag of de jaarrekening de onderliggende

transacties en gebeurtenissen weergeeft op een wijze die leidt tot een getrouw beeld.

Wij communiceren met het bestuursorgaan onder meer over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante controlebevindingen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing die wij identificeren gedurende onze controle.

OVERIGE DOOR WET- EN REGELGEVING GESTELDE EISEN

Verantwoordelijkheden van het bestuursorgaan

Het bestuursorgaan is verantwoordelijk voor het naleven van de wettelijke en bestuursrechtelijke voorschriften die van toepassing zijn op het voeren van de boekhouding, alsook voor het naleven van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en van de statuten van de Vereniging.

Verantwoordelijkheden van de commissaris

In het kader van ons mandaat en overeenkomstig de Belgische bijkomende norm (herziene versie 2020) bij de in België van toepassing zijnde internationale controlestandaarden (ISA's), is het onze verantwoordelijkheid om, in alle van materieel belang zijnde opzichten, de naleving van bepaalde voorschriften uit het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en de statuten te verifiëren, alsook verslag over deze aangelegenheden uit te brengen.

Vermeldingen betreffende de onafhankelijkheid

Ons bedrijfsrevisorenkantoor en ons netwerk hebben geen opdrachten die onverenigbaar zijn met de wettelijke controle van de jaarrekening verricht en ons bedrijfsrevisorenkantoor is in de loop van ons mandaat onafhankelijk gebleven tegenover de Vereniging.

De honoraria voor de bijkomende opdrachten die verenigbaar zijn met de wettelijke controle van de jaarrekening bedoeld in artikel 3:65 van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen werden correct vermeld en uitgesplitst in de toelichting bij de jaarrekening.

Andere vermeldingen

- Onverminderd formele aspecten van ondergeschikt belang, werd de boekhouding gevoerd in overeenstemming met de in België van toepassing zijnde wettelijke en bestuursrechtelijke voorschriften.
- Wij dienen u geen verrichtingen of beslissingen mede te delen die in overtreding met de statuten of de wet van 27 juni 1921 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de stichtingen en de Europese politieke partijen en stichtingen zijn gedaan of genomen, of vanaf 1 januari 2020 in overtreding met het Wetboek van vennootschappen en verenigingen zijn gedaan of genomen.

Zaventem, 26 maart 2020

BDO Bedrijfsrevisoren CVBA
Commissaris
Vertegenwoordigd door Bert Kegels

Bestuursorganen

Hieronder vindt u een overzicht van de leden van de algemene vergadering van VVOB vzw in 2019 op 31 december.

De mensen die ook lid zijn van de raad van bestuur, staan bovenaan de lijst.

Raad van bestuur

- **Voorzitter:** Dhr. Stefaan Van Mulders, Administrateur-generaal Agentschap Jongerenwelzijn
- Mevr. Heidi Vander Poorten, Leiding team Gelijke Kansen, Vlaams Agentschap Binnenlands Bestuur
- Dhr. Koen Verlaeckt, Secretaris-generaal Vlaamse Interuniversitaire Raad
- Dhr. Joris Rossie, Algemeen Directeur Odisee Hogeschool
- Mevr. Ann Brusseel, Algemeen directeur Erasmushogeschool Brussel
- Dhr. Luc Lathouwers, Secretaris-generaal Departement Bestuurszaken
- Mevr. Kristien Verbruggen, Directeur VLIR-UOS
- Dr. Björn Possé, Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
- Mevr. Judith Kerkhof, Expert onderwijs en ontwikkelingssamenwerking
- Dhr. Peter Van den Neucker, Departement Financiën en Begroting
- Mevr. Elisabeth Meuleman, Vlaams Volksvertegenwoordiger
- Dhr. Koen Van der Schaege, Directeur Stichting Vlamingen in de Wereld
- Mevr. Caroline Gennez, Vlaams Volksvertegenwoordiger
- Dhr. Lieven Viaene, Inspecteur-generaal Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming – Onderwijsinspectie
- Mevr. Ingeborg De Meulemeester, Vlaams Volksvertegenwoordiger
- Prof. Paul Janssen, Voorzitter VLIR-UOS, Universiteit Hasselt
- Dhr. Sigurd Vangermeersch, Adjunct-kabinetchef minister Sven Gatz
- Dhr. Jef Tavernier, Expert onderwijs en ontwikkelingssamenwerking
- Dhr. Jo De Ro, Vlaams Volksvertegenwoordiger
- Dhr. Joris Poschet, Vlaams Volksvertegenwoordiger
- Dhr. Guy Janssens, Administrateur-generaal AgODi

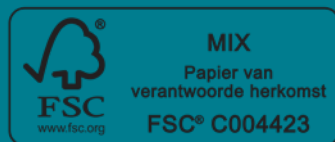
Algemene vergadering

- Mevr. Raymonda Verdyck, Afgevaardigd bestuurder GO!
- Dhr. Lode De Geyter, Algemeen Directeur Hogeschool West-Vlaanderen
- Dhr. Patriek Delbaere, Algemeen directeur OVSG
- Dhr. Marc Vandewalle, Algemeen directeur UCLL
- Mevr. Gerda Bruneel, Pedagogisch begeleider Katholiek Onderwijs Vlaanderen
- Prof. Herwig Leirs, Ondervoorzitter VLIR-UOS, Universiteit Antwerpen
- Prof. S. Smis, lid VLIR-UOS
- Dhr. Rudi Schollaert, Expert onderwijs en ontwikkelingssamenwerking
- Dhr. Roger Standaert, Expert onderwijs en ontwikkelingssamenwerking
- Dhr. Eddy Bonne, Voorzitter Stichting V.I.W.

Colofon

VVOB - education for development is een internationale ontwikkelingsorganisatie die gespecialiseerd is in het verhogen van de kwaliteit van het onderwijs. We zijn actief in vier continenten in het kleuteronderwijs, lager onderwijs, het algemeen secundair onderwijs, en technisch en beroepsonderwijs. Binnen deze vier subsectoren ligt onze klemtoon op het versterken van de lokale onderwijsactoren zodat ze de professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolleiders kunnen verbeteren. Deze capaciteitsopbouw is een middel voor duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding.

Dit verslag werd alcohol-arm gedrukt, met cobalt- en minerale olie-vrije inkt op papier afkomstig uit goed beheerde bossen.

De digitale versie van dit jaarverslag en de Engelse vertaling vindt u op www.vvob.org.

Dit jaarverslag kwam tot stand dankzij de inzet van alle VVOB-medewerkers en -partners.

Teksten

Emeline Lemmens, Etienne Ntawigira, Hans De Greve, Katelin Raw, Line Kuppens, Lisse Moons, Maartje Houbrechts, Maud Seghers, Soetkin Bauwens, Stefaan Van Mulders, Sven Rooms, Tom Vandenbosch

Foto's

Etienne Ntawigira, H. De La Fuente, Joz Senyondo, Leen Heylen, Lisse Moons, Outset Pictures, Rebecca Hearfield, Ronald Ddungu

Coördinatie en eindredactie: Els Broothaers, Katelin Raw, Lisse Moons

Lay-out: Els Broothaers

Verantwoordelijke uitgever:

Sven Rooms
VVOB vzw
Julien Dillensplein 1 bus 2A
1060 Brussel

België
partner in ontwikkeling

Vlaanderen
verbeelding werkt

Disclaimer

De Vlaamse en Belgische overheid kunnen niet verantwoordelijk gesteld worden voor de inhoud van deze publicatie.

www.vvob.org

f **VVOB vzw**

t **@VVOBvzw**

in **VVOB**

VVOB vzw | Julien Dillensplein 1 bus 2A | B-1060 Brussel

T • +32 (0)2 209 07 99

E • info@vvob.org

België
partner in ontwikkeling

Vlaanderen
verbeelding werkt